

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ
СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТ
МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Драган Благоић

Студент:

Тијана Орловић

Бр. индекса 364/2023

Косовска Митровица, 2025.

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
ГЛАВА ПРВА.....	5
1. ПОЈАМ И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	5
1.1. ПОЈАМ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	5
1.2. ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	7
1.2.1. ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ У СРБИЈИ	10
ГЛАВА ДРУГА	14
2. КАРАКТЕРИСТИКЕ И ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	14
2.1. КАРАКТЕРИСТИКЕ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	14
2.2. ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	21
2.2.1. ЕГЗОГЕНИ ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	22
2.2.2. ЕНДОГЕНИ ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	29
ГЛАВА ТРЕЋА	31
3. МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИНКВЕНЦИЈА У ПОЈЕДИНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА – УПОРЕДНИ ПРИКАЗ	31
ГЛАВА ЧЕТВРТА.....	35
4. ПРЕВЕНЦИЈА МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ	35
4.1. ДРУШТВЕНИ ЧИНИОЦИ ПРЕВЕНЦИЈЕ	42
4.1.1. УЛОГА ПОРОДИЦЕ У ПРЕВЕНЦИЈИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ.....	42
4.1.2. ПРЕВЕНТИВНА УЛОГА ШКОЛЕ	43
4.1.3. СРЕДСТВА МАСОВНИХ КОМУНИКАЦИЈА	43
4.2. ПРЕВЕНТИВНА УЛОГА ПРАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА	44
4.2.1. ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	44
4.2.2. ПРЕВЕНТИВНА УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ.....	46
ГЛАВА ПЕТА.....	48
5. РЕСОЦИЈАЛИЗАЦИЈА.....	48
5.1. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СИСТЕМА РЕИНТЕГРАЦИЈЕ МАЛОЛЕТНИХ ПРЕСТУПНИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	51
ЗАКЉУЧАК.....	54
ЛИТЕРАТУРА.....	57

УВОД

Малолетничка делинквенција представља сложен друштвени проблем савременог доба. Ова друштвена појава се сматра једном од најделикатнијих, управо зато што посеже још из давних времена и има различите манифестације.¹

Делинквенција малолетника се манифестује кроз предузимање разних недозвољених и друштвено неприхватљивих радњи од стране малолетних лица, којима се крше моралне вредности, а такође и законски прописи.²

Малолетничка делинквенција постоји у сваком друштву, односно јавља се у свим друштвеним системима. Данас не постоји држава у којој малолетничка делинквенција не представља проблем, како друштвени, тако и правни. Битно је напоменути да се криминалитет младих по својој структури и друштвеној опасности готово изједначио са криминалитетом пунолетних лица, а и рецидив код малолетника је у високом порасту.³

Кривичноправни статус малолетника у нашем кривичном законодавству регулисан је Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Овај закон у Републици Србији важи и примењује се од 01.01.2006. године.⁴

Малолетничка делинквенција обухвата одређени узрасни распон код малолетника. Тај распон обухвата оне године старости када се адолесцент може сматрати кривично одговорним, односно оних година када се малолетни деликвент може процесуирати у оквиру законодавства предвиђеног за малолетнике, па све до узрасне границе када почиње да се излаже законима предвиђеним за одрасле учиниоце кривичних дела.⁵

Наш Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица садржи одредбе које се примењују према малолетним учиниоцима

---

¹ Д. Вејановић, „Социолошки аспекти малолетничке делинквенције”, *Зборник радова*, тематски научни скуп- Малолетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008, 3.

² М. Лакушић, С. Лолић, Ј. Рачић, „Малолетничка делинквенција као проблем савременог друштва”, *Мегатренд ревија*, 2/2022, Београд, 198.

³ Д. Димовски, Ф. Мирић, „Политика сузбијања малолетничке делинквенције као детерминанта друштвеног развоја”, Правни факултет у Нишу, 2018, 2.

⁴ Б. Бојић, Ahmed Ali Abdasalam, „Кривичноправни статус малолетника у Србији”, *Право – теорија и пракса*, 7-9/2015, Нови Сад, 51.

⁵ В. Шобот, С. Ивановић-Ковачевић, Ј. Марковић, Ј. Срдановић-Мараш, Г. Мишић-Павков, „Малолетничка делинквенција”, *Engrami*, 3/2010, Нови Сад, 3.

кривичних дела, који су у време извршења кривичног дела навршили четрнаест година, а нису навршили осамнаест година старости.⁶

Лице које је у време извршења кривичног дела навршило четрнаест година, а није навршило шеснаест година старости сматра се млађим малолетником. Док лице које је навршило шеснаест година старости, а није навршило осамнаест година сматра се старијим малолетником. Ово су две категорије малолетника које познаје наш Заком о малолетницима.⁷

С обзиром на то да је малолетничка делинквенција врло интересантна тема, она не треба да представља само проблем правне природе, већ се треба сматрати и одређеним феноменом како правне, тако и социолошке природе. Битно је нагласити да овај феномен не зокупира само пажњу правника, већ и пажњу многих других стручњака, попут социолога, психолога, педагога, али и других лица која се на директан или индиректан начин сусрећу са овом појавом.⁸

У наставку рада детаљније ћемо се бавити обрадом саме теме рада, њеним одликама и специфичностима.

---

⁶ Чл. 3, ст.1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, “Сл. гласник РС”, бр. 85/2005.

⁷ Т. Лукић, С. Самарџић, „Кривична одговорност малолетника и опортунитет кривичног гоњења”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2012, 237.

⁸ М. Тогић, „Малолетничка делинквенција у Европи – правни и социјални проблем”, *Социјална мисао*, 2/2016, 81.

ГЛАВА ПРВА

1. ПОЈАМ И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

1.1. ПОЈАМ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Делинквенција представља једну од најсложенијих и најделикатнијих појава у друштву, која своје негативне корене има од далеке прошлости. Она има своје различите манифестације и одређена је бројним друштвеним приликама, као што су економске, идеолошке, политичке, социјалне, културне, моралне. Због велике опасности и штетности по друштво, као и због бројних последица које ова појава изазива код личности малолетника, малолетничка делинквенција наишла је на велико интересовање бројних научних области (право, социологија, психологија, педагогија, медицина и др.).⁹

Што се тиче појма малолетничке делинквенције, постоји више различитих дефиниција које ближе одређују сам појам, међутим све оне могу се поделити на две велике групе. Прву групу чини шире или екстензивно поимање појма малолетничке делинквенције, док другу групу чини уже схватање појма.¹⁰

Шире, или екстензивно схватање појма малолетничке делинквенције обухвата све облике девијантног понашања, што подразумева и предделиквентна понашања, као и она понашања која су инкриминисана у законодавству. Дакле, поред кршења кривичних и других норми, малолетничка делинквенција према ширем схватању обухвата и понашања која су супротна моралним обичајима у друштву.¹¹

У оквиру ширег схватања појма малолетничке делинквенције постоји више варијанти. Према првој варијанти неопходно је размотрити однос између легалних норми и моралног кодекса, односно није довољно окарактерисати као делинквенцију само оно понашање које је прописано у кривичном праву. Друга варијанта ширег схватања упућује на важност проучавања рђавог понашања малолетника, као потенцијално

---

⁹ Д. Вејановић, *op. cit.* 3.

¹⁰ С. Константиновић – Вилић, „Малолетничка делинквенција у кривичном праву”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 1981, 285.

¹¹ С. Авдић, „Породица као фактор малолетничке делинквенције”, *Савремене тенденције у развоју правног система Републике Србије*, 60/2012, 56.

криминалног, док трећа варијанта ширег схватања под преступничким понашањем убраја како она понашања санкционисана законским нормама, тако и понашања санкционисана општом сагласношћу моралног мишљења заједнице.¹²

Уже схватање појма малолетничке деликвенције подразумева сва она понашања малолетника која су инкриминисана као кривична дела у кривичним законима. Овакво поимање заступа већина теоретичара европских земаља, управо зато што сматрају да је овакво схватање прецизније и одређеније, за разлику од ширег схватања које је непрецизно, дифузно и подлежно бројим злоупотребама са засигурним последицама.¹³

Добар део јавности сматра да се понашање малолетника противно праву треба називати малолетнички криминалитет, међутим то лаички речено пада у воду, с обзиром да овакав став не налази оправдање у круговима академских заједница, те стога је и доминантан термин малолетничка деликвенција.¹⁴

С обзиром да је у науци доминантан термин малолетничка деликвенција, за то постоји и логично објашњење које малолетничку деликвенцију карактерише као социјалнопатолошку појаву, где се кривична дела чине од стране лица која се у кривичноправном смислу сматрају децом, односно малолетницима.¹⁵

У литератури криминолошке природе прави се очигледна разлика између термина криминалитет и деликвенција. Криминалитет се пре свега односи на вршење кривичних дела (злочина¹⁶). За разлику од криминалитета, деликвенција представља и све друге врсте понашања које се могу окарактерисати као деликти, односно сва она понашања која би се у ширем смислу могла називати „антисоцијална”. Ово схватање ипак није апсолутно, јер се у пракси термини „криминалитет” и „деликвенција” често поистовећују.¹⁷

---

¹² С. Константиновић – Вилић, *op. cit.* 285-286.

¹³ С. Авдић, *op. cit.* 56.

¹⁴ С. Међедовић, „Криминолошки аспекти малолетничке деликвенције”, *Друштвене и хуманистичке науке*, 2/2021, 154.

¹⁵ Т. Буграски, Б. Ристивојевић, М. Писарић, „Фактори малолетничког криминалитета”, *Социолошки преглед*, 1/2016, 61.

¹⁶ Термин злочин представља уобичајену терминологију у англосаксонским земљама (синоним термина кривична дела).

¹⁷ М. Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Службени гласник, Београд, 2011, 26.

1.2. ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Малолетни учиниоци кривичних дела су од давнина сматрани као „деликвенти у умањеном издању”. Они су тако посматрани управо због њиховог узраста и смањене способности за расуђивање и одлучивање о поступцима које начине, односно због недовољне душевне зрелости.¹⁸

Међутим, специфичност кривичноправног третмана према малолетницима уочава се тек с појавом организоване државе, док се до тада није уочавао њихов посебан статус. Друштво је у најранијем периоду према свим преступницима реаговало одмаздом и то у виду талиона, крвне освете и других ретрибутивних мера.¹⁹

Оваква правна регулатива бележи се и у Хамурабијевом законнику. У члану 195. овог закона сурова казна одсецања руке предвиђена је за дете које врши насиље над оцем. Оваква регулатива је очигледан показатељ фактичког изједначавања положаја малолетника и одраслих.²⁰

Формирањем државе почиње да се ствара идеја о мерама које би деловале на прекршиоце друштвених норми. Оваква идеја истакнута је првенствено у делима античких филозофа и она је имала знатан утицај на каснија законодавства, поготово на римско законодавство.²¹

У периоду старог римског права прихваћено је начело које заступа став да малолетници не могу бити субјекти кривичне одговорности.²² Римско право има неколико важних сачуваних докумената који прате развој проблема малолетничке делинквенције. У Закону XII таблица, најстаријем споменику римског права, могу се издвојити две посебне одредбе које се тичу малолетника. Поменуте одредбе не односе се на кривичну одговорност малолетника, већ на блаже кажњавање малолетних преступника и то само за два кривична дела против имовине.²³

У доба Јустинијана постојале су три категорије малолетника. Прву групу чине малолетна лица до седам година (деца – *in fantes*) која су била апсолутно кривично

---

¹⁸ Д. Јовашевић, *Малолетничко кривично право*, Београд, 2008, 45.

¹⁹ С. Кнежевић, *Малолетничко кривично право – материјално, процесно и извршно*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, 2010, 13.

²⁰ С. Међедовић, *op. cit.* 155.

²¹ С. Кнежевић, *op. cit.* 14.

²² Д. Јовашевић, *op. cit.* 45.

²³ О. Перић, „Положај малолетника у кривичном праву Србије од Првог устанка до 1918. године”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2004, 444.

неодговорна. Другу групу су чинили малолетници од седме до десете године (*infante proximi*) и они су могли да буду кривично одговорни уколико су свесни свог извршеног дела. Трећу групу чинила су малолетна лица од десете до четрнаесте године живота (*pubertati proximi*) и ова лица су била кривично одговорна за своја учињена дела, међутим њихов млађи старосни узраст представљао је битну околност за ублажавање казне. Такође, лица старија од четрнаест година иако потпуно кривично одговорна, њихов старосни узраст ипак је сматран као олакшавајућа околност приликом одмеравања казне (мисли се на лица до 18 година, односно до 25 година).²⁴

У средњем веку, тачније почетком 10. века, у Енглеској деца старија од дванаест година уколико би учинила какав преступ била би строго кажњена. Реч је о озбиљној, пре свега суровој казни, па тако на пример за крађу већу од 12 пенија предвиђена је била смртна казна.²⁵

Када је реч о средњовековном кривичном праву, битно је поменути и Немачку по чијем праву су деца узраста до седам година била кривично неодговорна. Међутим, малолетници узраста од седам до дванаест година били су итекако кажњавани, с обзиром да су та лица била подобна за кривичну одговорност по германском праву. Према одређеним правним споменицима тог доба, на пример Каролина из 1532. године, искључује се примена смртне казне за лица узраста до четрнаест година.²⁶

Завршетком Француске револуције долази коначно до јаснијег издвајања малолетника од одраслих, односно малолетници почињу да се сврставају у посебну категорију преступника, међутим мора се признати да је та идеја, иако у мањем обиму, постојала и у периоду старог и средњег века. У периоду 18. и 19. века бележе се велике промене по питању кажњавања малолетних преступника, па се тако оштро критикује и супротставља телесном кажњавању малолетних лица.²⁷

У Енглеској, такође у периоду 18. и 19. века, бележи се уобичајена казна за малолетне преступнике, а то је затворска казна. Такође, енглеско законодавство прописивало је и мере интернације. Године 1829. послато је 4 000 затвореника у Аустралију на „Еуријалису”. Од тог броја затвореника чак 300 лица чинили су

---

²⁴ Д. Јовашевић, *op. cit.* 45-46.

²⁵ М. Љубичић, „Кретање малолетничког преступништва у Србији у периоду 1980-2004”, *Социолошки преглед*, 4/2006, 590.

²⁶ Д. Јовашевић, *op. cit.* 46.

²⁷ М. Ковачевић, „Међународни стандарди у области кривичних санкција и мера за малолетнике”, *Докторска дисертација*, Београд, 2013, 29.

малолетници, деца. У 17. веку суд у Масачусетсу је избегавање учења, или неизвршавање задатих обавеза, као и тврдоглавост и непристојно понашање кажњавао одвајањем од породице, док су деца до четрнаест година била новчано кажњавана за лаж, а деца старија од шеснаест година за псовање могла су добити смртну казну.²⁸

Значајне промене у кривичноправном статусу малолетника започеле су још у оквиру школе класичног права, пре свега у контексту кривичне одговорности. Наиме, одлучивање о томе да ли је малолетник кривично одговоран за почињено дело зависи од његове способности да разуме значај свог дела, односно од његовог „разбора”. Увођење концепта „разбора”, као посебне врсте урачунљивости малолетника, кривична одговорност малолетника почела је да се разматра на другачији начин у односу на одговорност пунолетних лица.²⁹

Неопходно је нагласити да промене у концепцији кривичне одговорности малолетника нису имале за последицу и промене у оквиру осталих сегмената малолетничког статуса, односно проблеми на процесном плану нису били уочени у том времену. У свим случајевима примењиван је потпуно исти поступак, што је негативно утицало на психу малолетника.³⁰

Крајем 19. века, тачније 1899. године у Америци оснива се први суд за малолетнике и уводи се систем „пробације” или „слободе над надзором”. После оснивања, посебни судови за малолетнике брзо су се ширили како у Америци, тако и на другим континентима, посебно у Европи. Битно је нагласити да пре оснивања посебних судова за малолетнике, прогресивни реформисти у Њујорку, Пенсилванији и Масачусетсу значајно су утицали на формирање склоништа за малолетнике. Главни циљ оваквих склоништа био је да се малолетници заштите и сачувају од разних криминалних зараза које вребају у затворима. Дакле, основни циљ је био заштита малолетника, пре него само кажњавање малолетних преступника. С тим у вези, преовладало је схватање да сви органи који учествују у поступку према малолетницима треба да поступају у најбољем интересу детета.³¹

---

²⁸ М. Љубичић, *op. cit.* 590.

²⁹ Д. Јовашевић, *op. cit.* 47.

³⁰ О. Перић, Н. Милошевић, И. Стевановић, *Политика изрицања кривичних санкција према малолетницима у Србији*, Центар за мир и развој демократије, Београд, 2008, 17.

³¹ Lahny R. Silva, „*The Best Interest Is the Child: A Historical Philosophy for Modern Issues*”, *Brigham Young University Journal of Public Law*, 2/2014, 421.

Први посебни суд за малолетнике у Западној Аустралији формиран је 1895. године, док у Енглеској и Велсу неколико година касније, тачније 1908. године Children Act-ом. Тада почиње да се поступа хуманије према малолетницима, с обзиром да је од тада акценат стављен на реформисању личности, а не на обавезном кажњавању.³²

1.2.1. ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ У СРБИЈИ

Историјски развој малолетничке делинквенције у нашој земљи сличан је историјском развоју у свету. Наиме, наш најстарији период карактерише обичајно право као скуп неписаних правила понашања за припаднике група, као и систем казни, односно санкција за кршење и непоштовање тих правила. Такође, као и у другим земљама тог времена, овде се није правила разлика између пунолетних и малолетних преступника.³³

Чак и Душанов законик из 1349. године, најзначајнији правни споменик средњовековне Србије, не прави разлику између малолетних и пунолетних преступника, иако су најбројније одредбе овог законика управо одредбе кривичног права. Најчешће предвиђене казне биле су: смртна казна, конфискација, изгнанство за јеретике и полуверце, телесне казне, казна лишења слободе, новчане казне, губитак часних права.³⁴

Тек се допуном Казнитељног закона за поаре и крађе из 1847. године почело са благим прављењем разлике између малолетних и пунолетних преступника. С тим у вези, по овом закону старији малолетник (недорасло лице) за учињено кривично дело кажњавао се четвртином, или половином прописане телесне казне предвиђене за пунолетног учиниоца имовинског кривичног дела. Овај закон разликовао је три категорије малолетника. У прву групу спадало је недорасло лице - лице узраста до 14 година, које треба да казни родитељ, старатељ, учитељ, или газда. Другу групу чинили су млађи малолетници – лица узраста од 14 до 16 година, који нису могли да буду кажњени смртном казном или мртвом шибом, већ су се кажњавали бојем штаповима,

---

³² М. Ковачевић, *op. cit.* 30.

³³ Д. Јовашевић, *op. cit.* 49.

³⁴ С. Константиновић-Вилић, М. Костић, „Врсте казни и облици кажњавања у Србији до краја Другог светског рата”, *Пешичаник*, 3/2005, 14.

камцијама или рогозом. Трећу категорију чинили су старији малолетници – лица узраста изнад 16 година, који су се кажњавали шибом, или робијом од шест до девет година.³⁵

Период кнежевине промовише схватање да узрок малолетничке деликвенције потиче из погрешног васпитања малолетника, или његовог занемаривања. С тим у вези, правна теорија је заступала становиште у коме се према малолетним деликвентима треба примењивати блажа казна у односу на пунолетна лица. Дакле, овај период карактерише став који пропагира примену васпитних мера које ће утицати на поправљање малолетника. Оваква тежња имала је извесно утемељење у кривичном законодавству, међутим у којој мери најбоље говори „Криминални (Казнителни) Законик за Књажество Србију“ из 1860. године, који је донео Милош Обреновић Први у сагласности са Советом.³⁶

Према Законику из 1860. године малолетници се деле у три категорије, па тако је од значаја узраст од пуних 12 година, од 12 до 16 година, и од 16. до 21. године. Малолетна лица до дванаесте године живота кривично су неодговорна и она се не могу осудити за злочин или преступ, већ се могу кажњавати од стране родитеља.³⁷

Малолетници узраста од 12 до 16 година живота, који су кривичо дело учинили са разбором, кривично су одговорни за своје поступке. Међутим, ова категорија малолетника блаже се кажњава у односу на пунолетна лица, па се уместо смртне казне или робије за ова лица изрицала казна затвора до десет година. Такође, код преступа ова лица су се кажњавала највише до половине прописане казне за пунолетна лица. Трећу групу чине лица од 16. до 21. године и она се кажњавају највише до 2/3 прописане казне за учињено дело. Смртна казна је за ова лица замењена казном робије.³⁸

Одређене промене у области малолетничке деликвенције имамо доношењем Кривичног Законика Краљевине Југославије из 1929. године. Овим Законом уведен је јединствени кривичноправни систем који је био на снази све до капитулације 1941. године.³⁹

---

³⁵ Д. Јовашевић, *op. cit.* 50.

³⁶ В. Јовић, А. Благојевић Даниловић, „Историја уређења малолетничке деликвенције у кривичном законодавству Републике Србије”, *Баштина*, 46/2018, 161.

³⁷ О. Перић, *op. cit.* 457.

³⁸ Д. Јовашевић, *op. cit.* 52.

³⁹ С. Константиновић-Вилић, М. Костић, *op. cit.* 19.

Законик из 1929. године разликује више категорија малолетника, па тако имамо децу (узраст до 14 година), млађи малолетници (узраст од 14 до 17 година) и старији малолетници (узраст од 17 до 21 године).⁴⁰

Општи део Кривичног закона из 1947. године, садржи конкретније одредбе о малолетницима, односно предвиђа посебне одредбе о кривичноправном положају малолетника. Према овом закону сви малолетници делили су се на кривично неодговорне и кривично одговорне, наравно све то у зависности од њихове душевне развијености. Лица узраста до четрнаест година била су кривично неодговорна. Та лица сматрана су децом.⁴¹

Одредбама овог закона кривично одговорно било је лице које је у време извршења кажњивог дела било старије од четрнаест година и које је било душевно развијено да је могло да схвати значај свог дела и да управља својим поступцима. Суд је према кривично одговорном малолетнику могао да изрекне казне, међутим у томе је ипак био ограничен. Смртна казна, казна лишења слободе са принудим радом, као и казна губитак грађанских права представљају казне које суд није могао да изрекне према малолетницима. Такође, малолетницима узраста од 14 до 16 година, суд је могао да изрекне само васпитне мере.⁴²

Одредбе Кривичног закона ФНРЈ из 1951. године разликују поделу малолетника на кривично одговорне и кривично неодговорне малолетнике. Кривично неодговорним малолетницима се, према овом закону, могу изрећи само васпитне мере, односно казне уколико су учинили кривично дело за које је прописана казна строгог затвора од десет година. Кривично одговорним малолетницима могу се изрећи васпитне мере, или казне, у зависности од тога да ли је реч о млађем или старијем малолетнику.⁴³

Радикалне промене у области малолетничког кривичног права долазе са појавом Кривичног законика ФНРЈ из 1959. године. Малолетницима се и даље сматрају лица а нарвшених 14 година, па све до пуних 18 година. Овде се јавља и једна новина, а то је категорија млађих пунолетних лица, која су по извесним особинама негде између малолетних и пунолетних лица.⁴⁴

---

⁴⁰ Д. Јовашевић, *op. cit.* 53-55.

⁴¹ О. Перић, Н. Милошевић, И. Стевановић, *op. cit.* 57.

⁴² В. Јовић, А. Благојевић Даниловић, *op. cit.* 165.

⁴³ Д. Јовашевић, *op. cit.* 58.

⁴⁴ О. Перић, Н. Милошевић, И. Стевановић, *op. cit.* 59.

Битно је нагласити да у овом закону васпитне мере постају основна врста кривичних санкција за малолетнике. Васпитне мере су: дисциплинске мере, мере појачаног надзора, заводске мере. За старије малолетнике (узраст од 16-18 година) предвиђена је и посебна врста казне – казна малолетничког затвора. Оваква законска решења углавном су задржана и у Кривичном закону СФРЈ из 1976. године.⁴⁵

Године 2005. донет је Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, типа *lex specialis* (примењује се само на малолетне преступнике). Овај закон прати нове тенденције, нова решења и искуства у упоредноправним прописима о малолетницима и њиховој примени у пракси, тако да од те примене зависи и њихова успешност у сузбијању малолетничке деликвенције у Србији.⁴⁶

Усвајање овог закона од стране Скупштине Републике Србије остварене су законодавне претпоставке за изградњу једног новог система малолетничког правосуђа у Републици Србији, чији је основни циљ био стварање правосуђа за децу, наравно све у складу са Конвенцијом о правима детета, где је акценат стављен на права деце и њихов најбољи интерес.⁴⁷

---

⁴⁵ Д. Јовашевић, *op. cit.* 59.

⁴⁶ А. Игњатовић, „Специфичност извршења кривичних санкција према малолетницима”, *ПРАВО- теорија и пракса*, 7-8/2009, 82.

⁴⁷ И. Стевановић, „Нова законска решења о малолетницима: значај алтернатива институционалном третману“, *Temida*, 9/2006, 66.

ГЛАВА ДРУГА

2.КАРАКТЕРИСТИКЕ И ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

2.1.КАРАКТЕРИСТИКЕ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Малолетничка делинквенција је појава која је по обиму веома заступљена, што је карактеристично за већину земаља у свету. Тенденција њеног раста у последњих 20-30 година је у значајном порасту, што свакако представља велики проблем данашњице.⁴⁸

Делинквенција малолетника је веома комплексна и динамична друштвена појава која има различите дистрибуцијске и манифестујуће показатеље у различитим земљама, иако ипак у основи структуре саме појаве постоје глобалне универзалне сличности. Битно је нагласити да ова појава поред криминолошког, правног, социјалног и економског карактера, садржи такође и импликације друштвене, породичне и педагошке природе.⁴⁹

Малолетничка делинквенција је присутна у свим деловима света и с њом се озбиљно баве све институције.⁵⁰ С тим у вези, у наставку ће бити приказани одређени статистички подаци везане за заступљеност малолетничке делинквенције, као и одређене категорије везане за малолетног учиниоца кривичног дела.

Републички завод за статистику бележи податке из 2023. године, где је број малолетних учинилаца кривичних дела 2598, односно број је за 8% већи него у претходној години. Ово нам говори да је малолетничка делинквенција у Републици Србији у знатном порасту.⁵¹

---

⁴⁸ Т. Скакавац, „Утицај друштвених мрежа на појаву малолетничке делинквенције”, *Civitas*, 10/2020, 78.

⁴⁹ А. Југовић, „Малолетнички криминал у савременом друштву: обележја, узроци и ефективни програми социјалне интервенције”, *Деликт, казна и могућности социјалне профилаксе*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2012, 258.

⁵⁰ З. Стевановић, Љ. Илијић, Ј. Играчки, „Извршење казне малолетничког затвора”, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2015, 366.

⁵¹ Малолетни учиниоци кривичних дела – 2023, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20240712-maloletni-ucinioci-krivicnih-dela-2023/?s=1401>, 13.12. 2024.

У саопштењу Републичког завода за статистику налазе се основни подаци о криминалитету малолетних учиниоца кривичних дела. У наставку имамо одређени приказ табела о малолетним учиниоцима кривичних дела: пријављени, оптужени и осуђени, према кривичном делу, полу, старости и кривичној санкцији.⁵²

Табела 1.

Малолетни учиноци кривичних дела, 2019–2023.

Република Србија

	Укупан број					Индекси				
	2019	2020	2021	2022	2023	<u>2020</u>	<u>2021</u>	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2023</u>
						2019	2020	2021	2022	2019
	Кривичне пријаве									
Укупно	2903	2524	2513	2410	2598	87	100	96	108	89
	Оптужења									
Укупно	2002	1750	1749	1618	1867	87	100	93	115	93
	Осуде									
Укупно	1676	1239	1383	1213	1454	74	112	88	120	87

У првој табели наведени су бројчани подаци о малолетним учиниоцима кривичних дела у погледу кривичних пријава, оптужења и осуда, и то за период од 2019-2023. године. На основу табеле видимо да је највећи број кривичних пријава забележен у 2019. године, а најмањи број кривичних пријава забележен је у 2022. години. У 2023. години, број кривичних пријава поново почиње да расте, тако да је забележен порас од чак 8% у односу на претходну 2022. годину.

Такође, иста ситуација бележи се и када је су у питању оптужења и осуде. Наиме, највећи број оптужења и осуда бележи се у 2019. години, а најмањи у 2022. години, док у 2023. години имамо скок оптужења и осуда у односу на 2022. годину.

⁵² „Саопштење”, бр. 181, Малолетни учиноци кривичних дела – 2023, *Статистика правосуђа*, Републички завод за статистику, 1.

⁵³ *Ibid*, 1.

Табела 2.

Малолетници – кривичне пријаве, према кривичном делу, 2019–2023.**Република Србија**

Кривична дела	2019		2020		2021		2022		2023	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	2903	100	2524	100	2513	100	2410	100	2598	100
Против живота и тела	440	15,2	349	13,8	349	13,9	360	14,9	403	15,5
Против слобода и права човека и грађанина	171	5,9	123	4,9	161	6,4	155	6,4	234	9,0
Против полне слободе	54	1,9	61	2,4	36	1,4	41	1,7	61	2,3
Против здравља људи	260	9,0	248	9,8	182	7,2	178	7,4	243	9,4
Против привреде	10	0,3	9	0,4	5	0,2	7	0,3	5	0,2
Против имовине	1321	45,5	1230	48,7	1263	50,3	1188	49,3	1010	38,9
Против безбедности јавног саобраћаја	43	1,5	43	1,7	50	2,0	57	2,4	64	2,5
Против јавног реда и мира	345	11,9	238	9,4	264	10,5	250	10,4	358	13,8
Остала кривична дела	259	8,9	223	8,8	203	8,1	174	7,2	220	8,5

54

У табели 2. налазе се подаци о кривичним пријавама према кривичном делу, такође за период од 2019-2023. године. На основу табеле можемо закључити да је најзаступљеније кривично дело против имовине. Иако је тај број варирао из године у годину, приметно је свакако да је кривично дело против имовине, када су у питању малолетни учиниоци кривичних дела, најчешће.

Табела 3.

⁵⁵Малолетници – изречене кривичне санкције, према кривичном делу, 2019–2023.**Република Србија**

Кривична дела	2019		2020		2021		2022		2023	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	1676	100	1239	100	1383	100	1213	100	1454	100
Против живота и тела	172	10,3	151	12,2	181	13,1	178	14,7	210	14,4
Против слобода и права човека и грађанина	51	3,0	52	4,2	45	3,3	53	4,4	74	5,1
Против полне слободе	37	2,2	17	1,4	25	1,8	18	1,5	41	2,8
Против здравља људи	298	17,8	259	20,9	229	16,6	211	17,4	259	17,8
Против привреде	9	0,5	6	0,5	2	0,1	3	0,2	12	0,8
Против имовине	763	45,5	543	43,8	635	45,9	506	41,7	583	40,1
Против безбедности јавног саобраћаја	24	1,4	15	1,2	32	2,3	31	2,6	25	1,7
Против јавног реда и мира	190	11,3	121	9,8	133	9,6	145	12,0	153	10,5
Остала кривична дела	132	7,9	75	6,1	101	7,3	68	5,6	97	6,7

⁵⁴ „Саопштење”, бр. 181, Малолетни учиниоци кривичних дела – 2023, *Статистика правосуђа*, Републички завод за статистику, 2.

⁵⁵ *Ibid*, 2.

Табела 3. садржи податке изречених кривичних санкција према одређеном кривичном делу, такође за период од 2019-2023. године. На основу табеле, закључујемо да је највише кривичних санкција изречено за кривично дело против имовине и то 2019. године (763). Тај број је благо смањен у наредним годинама, тако да је у 2023. години број изречених кривичних санкција за кривично дело против имовине износио 583.

Кривично дело против здравља људи, по броју изречених кривичних санкција, налази се одмах после кривичног дела против имовине. Ту имамо забележене бројке од 298 из 2019. године, односно 17.8% од укупног броја изречених кривичних санкција за ту годину. Приближно исто стање је забележено и у 2023. години.

Одмах после ових набројаних кривичних дела, по броју изречених кривичних санкција следе кривична дела против јавног реда и мира, и против живота и тела.

Најмање изречених кривичних санкција према малолетницима, за период од 2019-2023. године, имамо за кривична дела против привреде.

Табела 4.

Малолетници – изречене кривичне санкције, према старости и полу, 2019–2023.

Република Србија

		2019		2020		2021		2022		2023	
		број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	Жене	1676	100	1239	100	1383	100	1213	100	1454	100
14 година	Свега	299	17,8	188	15,2	224	16,2	188	15,5	242	16,6
	Жене	36	22,8	24	22,6	29	24,0	22	18,5	34	24,1
15	Свега	374	22,3	286	23,1	303	21,9	285	23,5	347	23,9
	Жене	38	24,1	25	23,6	29	24,0	32	26,9	31	22,0
16	Свега	487	29,1	392	31,6	408	29,5	349	28,8	431	29,6
	Жене	48	30,4	26	24,5	36	29,8	37	31,1	34	24,1
17 година	Свега	516	30,8	373	30,1	448	32,4	391	32,2	434	29,8
	Жене	36	22,8	31	29,2	27	22,3	28	23,5	42	29,8

56

У табели 4. налазе се подаци везани за изречене кривичне санкције према малолетницима у зависности од њихове старости и пола, такође за период од 2019-2023. године. Што се пола тиче, на основу саме табеле можемо закључити да су мушкарци

⁵⁶„Саопштење”, бр. 181, Малолетни учиниоци кривичних дела – 2023, *Статистика правосуђа*, Републички завод за статистику, 3.

више подложнији вршењу кривичних дела у односу на жене, односно број кривичних санкција изречених према женама је далеко мањи у односу на мушкарце.

Што се тиче старосне структуре малолетника учинилаца кривичних дела, у табели су наведени подаци о учиниоцима старости 14, 15, 16 и 17 година. Приметно је да је према старијим малолетницима изречено више кривичних санкција, па тако на пример, у 2019. години број изречених кривичних санкција лицима од 14 година износио је 299 (17.9% од укупног броја). За лица узраста од 15 година тај број је износио 374 (22.3% од укупног броја). За малолетнике узраста од 16 година тај број износио је 487 (29.1%), док за лица старости 17 година забележен је број од 516 (30.8%).

Табела 5.

Малолетници према изреченим кривичним санкцијама, 2019–2023.

Република Србија

	2019		2020		2021		2022		2023	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	1676	100	1239	100	1383	100	1213	100	1454	100
Млађи малолетници	673	40,2	474	38,3	527	38,1	473	39,0	589	40,5
Васпитне мере	673	40,2	474	38,3	527	38,1	473	39,0	589	40,5
Мере упозорења и усмеравања	325	19,4	282	22,8	226	16,3	228	18,8	285	19,6
Мере појачаног надзора	296	17,7	171	13,8	259	18,7	202	16,7	267	18,4
Заводске мере	52	3,1	21	1,7	42	3,0	43	3,5	37	2,5
Старији малолетници	1003	59,8	765	61,7	856	61,9	740	61,0	865	59,5
Малолетнички затвор	4	0,2	3	0,2	3	0,2	4	0,3	4	0,3
Преко 5 до 10 година	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Преко 2 до 5 година	1	0,1	1	0,1	0	0,0	1	0,1	3	0,2
Преко 6 месеци до 2 године	3	0,2	2	0,2	3	0,2	3	0,2	1	0,1
Васпитне мере	999	59,6	762	61,5	853	61,7	736	60,7	861	59,2
Мере упозорења и усмеравања	460	27,4	487	39,3	331	23,9	342	28,2	418	28,7
Мере појачаног надзора	491	29,3	256	20,7	470	34,0	357	29,4	421	29,0
Заводске мере	48	2,9	19	1,5	52	3,8	37	3,1	22	1,5

57

Табела 5. садржи податке о изреченим кривичним санкцијама према малолетницима за период од 2019-2023. године. Пре него што кренемо са анализом табеле, најпре ћемо се базирати на кривичне санкције према малолетницима.

Малолетничко кривично законодавство Републике Србије обухвата посебне мере које немају карактер кривичних санкција – васпитни налози, и систем посебних санкција за малолетнике – васпитне мере и казна малолетничког затвора. Уз одређена ограничења

⁵⁷ „Саопштење”, бр. 181, Малолетни учиниоци кривичних дела – 2023, *Статистика правосуђа*, Републички завод за статистику,3.

и под условима прописаним законом малолетним учиниоцима кривичних дела могу се изрећи и мере безбедности.⁵⁸

Васпитни налози не представљају кривичне санкције, већ мере *sui generis*. Основна сврха васпитних налога је да се не покреће кривични поступак према малолетницима, или да се обустави поступак. Овим васпитним налогом треба да се утиче на правилан развој малолетника и јачању његове личне одговорности.⁵⁹

Васпитни налози се примењују када је у питању лакше кривично дело, за које је предвиђена новчана казна, или казна затвора до пет година. Неопходан *condicio sine qua non* за примену васпитног налога састоји се у кумулативном испуњењу два услова, и то постојање признања кривичног дела од стране малолетника и постојање одговарајућег односа малолетника према оштећеном и кривичном делу. Битно је нагласити, да васпитни налог према малолетнику може применити надлежни јавни тужилац за малолетнике, или судија за малолетнике (веће за малолетнике).⁶⁰

Васпитне мере представљају кривичне санкције које се могу изрећи малолетницима, како млађим, тако и старијим. Ове врсте кривичних санкција усмерене су на одговарајуће васпитавање малолетника и деловање на њега у виду стварања радних навика, развијање осећаја за породичне вредности, односно стварање свих услова у којима ће малолетник адекватно да се уклопи у друштво.⁶¹

Постоје три врсте васпитних мера и то:

* мере упозорења и усмеравања (судски укор и посебне обавезе),

* мере појачаног надзора (појачан надзор од стране родитеља, усвојиоца или стараоца, појачан надзор у другој породици, појачан надзор од стране органа старатељства, појачан надзор у одговарајућој установи за васпитавање и образовање малолетника), и

* заводске мере (упућивање у васпитну установу, упућивање у васпитно-поправни дом, упућивање у посебну установу за лечење и оспособљавање).⁶²

---

⁵⁸ Љ. Радуловић, *Малолетничко кривично право*, Београд, 2010, 78.

⁵⁹ Н. Илић, „Кривичне санкције према малолетницима”, *ПРАВО – теорија и пракса*, 7-9/2016, 79.

⁶⁰ М. Шкулић, *op. cit.* 281-282.

⁶¹ М. Шкулић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд, 2024, 86.

⁶² Чл. 11. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, “Сл. гласник РС”, бр. 85/2005.

Старијим малолетницима учиниоцима кривичних дела, као што је већ речено могу се изрећи васпитне мере, међутим изузетно старијим малолетницима може се изрећи и казна малолетничког затвора. Казна малолетничког затвора може се изрећи уколико су испуњена два услова и то: да је у питању старији малолетник (16-18. године) и да је учињено кривично дело за које је у закону прописана казна затвора преко пет година.⁶³

Анализом табеле 5. видимо примену васпитних мера код млађих малолетника, као и примену васпитних мера и казне малолетничког затвора код старијих малолетника у периоду од пет година, односно од 2019-2023. године.

У периоду 2019. и 2020. године примећујемо да је код млађих малолетника највише примењивана васпитна мера упозорења и усмеравања, а за њом одмах следи и мера појачаног надзора, док су заводске мере најмање изрицане.

У 2021. години за 2.4% више је примењивана мера појачаног надзора у односу на меру упозорења и усмеравања. У 2022. и 2023. години ситуација је приближно иста као и у 2019. и 2020. години.

Што се тиче старијих малолетника и васпитних мера које су према њима примењиване, најбројније су свакако мере упозорења и усмеравања, а најмање изрицане заводске васпитне мере. То је ситуација карактеристична за период од 2019- 2023. године.

Казна малолетничког затвора у табели подељена је на период преко 5 до 10 година, период преко 2 до 5 година и преко 6 месеци до 2 године. У периоду од 2019. до 2023. године казна малолетничког затвора у периоду од преко 5 до 10 година није изречена ниједном.

Казна малолетничког затвора од преко 2 до 5 година, у 2019, 2020. и 2022. години изречена је по једном, док у 2023. години ова казна изречена је три пута. Године 2021. није изречена ниједна казна малолетничког затвора од преко 2 до 5 година.

Казна малолетничког затвора од преко 6 месеци до 2 године, у 2019, 2021. и 2022. изречена је по три пута, док је у 2020. години изречена два пута, а у 2023. само једном.

На основу реченог, можемо закључити да се васпитне мере највише примењују и и када су у питању старији малолетници.

---

⁶³ Н. Илић, *op. cit.* 84.

2.2. ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Малолетничка делинквенција предствала веома сложену појаву, чији се узроци могу објаснити са много различитих полазних основа, попут криминалитета одраслих. Битно је нагласити да делинквенција малолетника има много специфичности у односу на криминалитет пунолетних лица. Те специфичности се огледају у повлашћеном положају малолетника у кривичном поступку, што оправдава изучавање фактора који утичу на настанак и развој малолетничке делинквенције.⁶⁴

Као што је и раније речено, под термином малолетничка делинквенција подразумева се кршење друштвених норми од стране малолетника, за које су законом предвиђене казне. Малолетници могу вршити преступе различитих врста, као што су физичко насиље, уништење државне или приватне имовине, провале, разбојништва. Такође, стручњаци разликују две врсте деликвената. Прву врсту чине млади људи из сиромашних и запуштених средина где деликвентно понашање представља начин да се дође до основних средстава за живот. Другу врсту чине деликвенти који то постају из психолошких разлога.⁶⁵

Законит и континуирани процес развоја детета одвија се кроз јединство телесног и душевног сазревања и то у одређеним социјалним условима. У току развоја детета, биолошке, психолошке и социјалне компоненте садрже низ услова који утичу на појаву агресивног понашања, које некад постаје деликвентно.⁶⁶

С обзиром да наука не располаже неком општеприхваћеном етиолошком класификацијом деликвентног понашања, ипак би се могле формулисати три основне групе узрока, а то су: биолошки, психолошки и социолошки узроци. Биолошки узроци односе се на утицај генетских предиспозиција, поремећај ендокриних жлезда, разна обољења централног нервног система и друго.⁶⁷

Психолошки узроци чине другу групу узрока, који се односе на неразвијеност интелигенције, емоционалну нестабилност, неуротичност, незрелост, комплексе. Осећај

---

⁶⁴ Т. Буграски, Б. Ристивојевић, М. Писарић, *op. cit.* 61.

⁶⁵ А. Славковић, В. Славковић, „Психолошки и породични фактори који утичу на појаву малолетничке деликвенције”, *Синтеза*, 15/2019, 52.

⁶⁶ М. Костић, Д. Димовски, „Личност малолетника као детерминанта извршења кривичног дела”, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2015, 319.

⁶⁷ Д. Вејановић, *op. cit.* 5-6.

несигурности и незадовољства, које може да прерасте у анксиозност, представља један од главних психолошких узрока. Из таквог тешког психолошког стања излаз се најчешће тражи у делинквентном понашању.⁶⁸

Социолошки узроци односе се на различите друштвене процесе, као што су индустријализација, миграције становништва, утицај средстава масовне комуникације, сукоб култура и супкултура, слободно време, породица, утицаји неформалних група.⁶⁹

У складу са свим наведеним, можемо закључити да се етиологија малолетничке делинквенције може објаснити повезаним деловање фактора спољашње (социјалне) средине и фактора везаних за саму личност. Оодносно, основна подела фактора малолетничке делинквенције може бити на егзогене (спољашње) и ендogene (унутрашње).⁷⁰

Ендогени, односно унутрашњи фактори малолетничке делинквенције обухватају унутрашња стања појединца, односно његова биолошка, психолошка и психопатолошка својства. За разлику од ендогених фактора, егзогени, односно спољашњи фактори односе се пре свега на друштвене услове живота.⁷¹

2.2.1. ЕГЗОГЕНИ ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

С обзиром да постоје бројни криминогени фактори који делују на малолетника да врши одређено кажњиво дело, имамо поделу егзогених (спољашњих) фактора малолетничке делинквенције на две велике групе. Прву групу чине природни (физички) чиниоци, док другу групу чине многобројни друштвени фактори.⁷²

---

⁶⁸ С. Сумоња, „Неке особине личности малолетника у сукобу са законом и неки од узрока малолетничке делинквенције”, *Зборник радова*, тематски научни скуп- Малољетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008, 438.

⁶⁹ Д. Вејановић, *op. cit.* 7.

⁷⁰ С. Авдић, *op. cit.* 57.

⁷¹ М. Ђурић, Егзогени и ендогени фактори малолетничке делинквенције, *Зборник радова*, Тематски научни скуп - Малољетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008, 423.

⁷² Д. Милијевић, С. Драговић, „Спољни (амбијентални) фактори малолетничке делинквенције”, *Зборник радова*, тематски научни скуп- Малољетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008, 471.

У природне, односно физичке чиниоце убраја се клима, метеролошки фактори, конфигурација земљишта, доба дана, густина насељености. Међутим, ови фактори су данас исувише запостављени и о њима се слабо говори.⁷³

Друштвени фактори малолетничке делинквенције су свакако најбројнији и у наставку више речи биће управо о овим факторима.

Један од главних друштвених фактора је свакако **породица**. Породица је та која учи децу да контролишу неприхватљиво понашање и да поштују права других, али породица може да научи децу да буду агресивна, антисоцијална и насилна. Свака криза у породици може утицати на малолетника и његово понашање, па тако било који поремећај у једном, или оба родитеља може изазвати негативан утицај на малолетника.⁷⁴

Бројни научници истраживали су узроке малолетничке делинквенције у оквиру пордице, па тако је значајно истраживање брачног пара Глик. На основу спроведених истраживања, они су дошли до закључка да у случају малолетничке делинквенције преовладавају такозване „свађалачко занемарујуће породице”, док је у случају неделиквената то „кохезивна породица”. Дакле, према брачном пару Глик постоји неколико типова породица и то: кохезивне, растурене, свађалачко-афективне и свађалачко занемарујуће.⁷⁵

У савременој социологији породице и криминологији малолетничке делинквенције дефектне породице се деле на непотпуне породице и породице са лошим породичним односима.⁷⁶

Непотпуне породице представљају потенцијалну опасност за појаву малолетничког криминалитета, и велики број малолетних делинквената је управо из оваквих породица. Непотпуне породице могу бити услед смрти једног од родитеља, или услед развода. Породице које су непотупне услед смрти једног од родитеља могу да створе бољу породичну атмосферу, него непотупне породице услед развода. То се свакако дешава с разлогом, управо зато што приликом смрти једног родитеља сва пажња

---

⁷³ Д. Милијевић, С. Драговић, *op. cit.* 471.

⁷⁴ С. Авдић, *op. cit.* 58.

⁷⁵ С. Међедовић, *op. cit.* 161.

⁷⁶ *Ibid*, 161.

малолетника усмерава се на другог родитеља и у том смислу ствара се боља породична атмосфера.⁷⁷

Непотпуне породице услед развода, за разлику од непотпуне породице услед смрти једног од родитеља, резултирају погоршањем породичних односа и то све ствара повољне услове за девијантно и делинквентно понашање малолетника.⁷⁸

Породице са лошим породичним односима представљају породице у којима су присутни сукоби, насиља, болести зависности и уопште лоша породична атмосфера.⁷⁹

Насилни родитељи представљају најчешће индикаторе лошег породичног живота. Деца која трпе физичко злостављање од стране чланова породице постају агресивна. Ту агресивност деца не испољавају само према члановима своје породице, већ и према вршњацима и људима ван породице. Најопаснији облик насиља који ова деца испољавају су убиство и суицидни покушаји. Дакле, у случајевима када је дете жртва насиља у породици, влада велика вероватноћа да ће оно да изрази жељу ка делинквентном понашању.⁸⁰

Малолетници постају такође жртве услед неадекватног старања родитеља о њима, односно занемаривања. Занемаривање се испољава у виду запуштања у развоју, васпитавању детета, ускраћивању материјалних и финансијских средстава. Родитељи заокупирани пословним обавезама, својим одсуством занемарују дете које постаје препуштено самом себи, околини и друштвеној заједници, и на тај начин развија склоност ка делинквенцији.⁸¹

Директан родитељски надзор, јачање друштвених веза између малолетника и породице, доследност у дисциплиновању, јасно дефинисане друштвене улоге и одговорност за малолетнике, могу допринети спречавању малолетничке делинквенције.⁸²

---

⁷⁷ Н. Мадановић, „ Утицај структуре породице на однос малолетних преступника према школи”, *Зборник радова, Међународни научни скуп-„Специјална едукација и рехабилитација данас “*, Бања Лука, 2021, 216.

⁷⁸ *Ibid*, 217.

⁷⁹ С. Међедовић, *op. cit.* 161.

⁸⁰ Ф. Мирић, „Криминолошки осврт на породицу као фактор малолетничке делинквенције”, *Зборник радова, Породица и савремено друштво - изазови и перспективе*, Бања Лука, 2020, 23.

⁸¹ М. Лакушић, С. Лолић, Ј. Рачић, „Малолетничка делинквенција као проблем савременог друштва”, *Мегатренд ревија*, 2/2022, 199.

⁸² В. Вековић, „Породица порекла и малолетничка делинквенција”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 80/2018, 273.

Поред породице, други веома значајан фактор малолетничке делинквенције представља **школа**, односно **образовање**.

Школа представља агенс социјализације и установу у којој се деца образују за радни и делимично породични живот. Улога школе у одгајању деце веома је значајна, нарочито за децу која долазе из дисфункционалних породица. Улога учитеља, наставника и стручних тимова у школи, веома је значајна, јер они треба да надоместе деци недостатак породичног одгоја, како би се спречило да та деца буду препуштена улици и на тај начин стекну склоност ка делинквенцији.⁸³

Бројна истраживања спроведена у прошлости показала су да они малолетници који потичу из породица нижег материјалног статуса поседује тешкоће у образовању, јер услед свог материјалног статуса нису у стању да у потпуности обављају своје школске обавезе. Поред лошег обављања школских обавеза, код одређених малолетника присутни су бројни изостанци са наставе, лош однос наставника према ученицима, преобимно градиво, све су то разлози који доводе до занемаривања сопственог образовања код малолетника.⁸⁴

Малолетник који напусти редовно школовање (на пример због великог броја изостанака), бива на неки начин препуштен улици, јер се за њега створио велики простор за доколицу, почиње да се дружи са другим проблематичним вршњацима, што касније гради повољне услове за вршење кривичних дела.⁸⁵

Школски систем васпитавања младих данас има бројне недостатке, као што су: неизграђеност властите теорије васпитавања, велики број младих нема основно образовање, тешки материјални услови у школама, незадовољство наставника својим материјалним статусом, непостојање социјалних радника у школама, недовољно психолога, непотпуно деловање школе као васпитног чиниоца и многи други.⁸⁶

Квалитет школског живота младих зависи од бројних фактора, али свакако образовање представља један од битних аспеката у процесу социјализације и тиме се

---

⁸³ С. Орлић, С. Каровић, „Утицај квалитета живота на делинквентно понашање малолетних лица”, *Ревуја за право и економију*, 2/2020, 60-62.

⁸⁴ С. Меједовић, *op. cit.* 162.

⁸⁵ Ж. Крстић, „Чинитељи делинквентног понашања”, *ЈАНР*, 10/2014, 338.

⁸⁶ Д. Милијевић, С. Драговић, *op. cit.* 473.

може сматрати једним од значајнијих фактора превенције малолетничке делинквенције.⁸⁷

Вршњаци, односно њихов утицај представља један од битних фактора малолетничке делинквенције. Вршњаци могу имати значајан утицај на социјализацију личности. Тај утицај може бити како позитиван, тако и негативан. Вршњаци се квалификују према одређеним критеријумима и траже припадност међу групама које им најбоље одговарају.⁸⁸

Уколико се малолетник повезао са групом вршњака који имају позитивне вредности, и сам малолетник ће прихватити те вредности. Међутим, уколико се малолетник налази у групи у којој његови вршњаци испољавају девијантно понашање, постоји велика вероватноћа да ће и он прихватити такво понашање. Подлежност и утицај групе вршњака је већи у раној адолесценцији.⁸⁹

Вршњачке групе посебно утичу на развој интересовања, начин облачења, начин забављања, изражавања и слично.⁹⁰

Чест је случај да вршњаци доприносе стварању малолетног делинквента, а то постижу кроз одређено “доказивање” у групи. Наиме, да би одређени малолетник доказао верност групи и потврдио своје чланство од њега се тражи да изврши неко кривично дело као доказ, па тако и он сам постаје делинквент угледајући се на своју групу.⁹¹

Најчешћа кривична дела која врше малолетници у групама су крађе, разбојништва, туче на јавним местима, сукоби с полицијом и друго. Битно је нагласити да за малолетника група представља начин живота, где ако изузмемо позитивно организовање и утицај, малолетничка група поприма негативне утицаје и јавља се као узрок криминалног понашања.⁹²

Економска криза, сиромаштво и незапосленост, такође представљају битне факторе малолетничке делинквенције.

---

⁸⁷ С. Орлић, С. Каровић, *op. cit.* 63

⁸⁸ Д. Милијевић, С. Драговић, *op. cit.* 476.

⁸⁹ М. Николовски, Б. Мицевска, Б. Петревски, „Групно извршавање кривичних дела од стране малолетних преступника”, *Зборник радова – Вршњачко насиље (етиологија, феноменологија, начини превазилажења и компаративна искуства)*, 2013, 42.

⁹⁰ С. Сумоња, *op. cit.* 438.

⁹¹ Д. Милијевић, С. Драговић, *op. cit.* 476.

⁹² М. Николовски, Б. Мицевска, Б. Петревски, *op. cit.* 43.

Економска криза доводи до оскудице материјалних добара, као и до великих и наглих скокова цена, које најчешће прелазе границу куповне моћи већине становника. Услед економских криза многи радници добијају отказе, што директно погађа њихове породице и прети њиховој егзистенцији. Овакви услови представљају повољно тло за развој бројних криминалних делатности како одраслих, тако и малолетника.⁹³

Сиромаштво је директно повезано са економском кризом, управо зато што економска криза изазива сиромаштво. Сиромаштво представља битан криминогени фактор. Деца одрасла у сиромаштву имају већу вероватноћу за преступнишвом, односно за вршење кривичних дела, у односу на децу одраслу у имућним породицама.⁹⁴

Највећи контраст између богатих и сиромашних имамо у високо развијеним земљама, па тако за пример можемо узети сиромашне четврти светских метропола у којима живе социјално проблематичне групе. Наиме у оваквим четвртима живе лица без основних егзистенцијалних потреба, у беди и сиромаштву, што позитивно делује на развој малолетничке делинквенције. С обзиром да сиромаштво код младих изазива осећај маргиналности, беспомоћности, фрустрацију због немогућности достизања основних културно дефинисаних вредности, малолетник решење проналази у нелегитимним средствима и начинима како би достигли жељени циљ.⁹⁵

Иако можда не делује тако, али и богатство може бити узрок малолетничке делинквенције. Код деце доброг материјалног статуса се криминално понашање јавља прво као мода, онда то прелази у навику и процесом имитације прелива се из богатијих у сиромашније слојеве. Поједина истраживања у развијеним земљама показују да богатство може бити један од кључних фактора малолетничке делинквенције.⁹⁶

У директној вези са економском кризом и сиромаштвом свакако је и незапосленост као фактор малолетничке делинквенције. Незапосленост највише утиче на вршење кривичних дела против имовине.⁹⁷

Постоји казална веза између незапослености и криминалитета, посебно код млађих лица која нису завршила школу и која не могу да пронађу адекватно запослење.

---

⁹³ Н. Мацановић, *Криминогена инфузираност ученика*, Бања Лука, 2014, 80.

⁹⁴ Д. Ђорђевић, „Ризични фактори повезани са малолетничком делинквенцијом”, *Социјална мисао*, 3-4/2014, 119.

⁹⁵ Н. Мацановић, *op. cit.* 81.

⁹⁶ *Ibid*, 82.

⁹⁷ М. Костић, „Криминогени утицај микро социјалних фактора на деликте насиља”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 42/ 2002, 220.

Дуготрајна незапосленост лица може да доведе до појаве психичких и менталних поремећаја, губитка самопоштовања, сиромаштва, поремећаја односа у породици, што даље вероватно доводи до различитих девијација, попут алкохолизма, самоубиства, криминала, проституције и слично.⁹⁸

У бројним литературама криминолошке природе појављује се изузетна интересовања за улогу **слободног времена** у етиологији малолетничке делинквенције. Наиме, утврђено је да малолетници највећи број кривичних дела и других облика преступништва врше у слободно време. У складу с тим, разликујемо неколико теоријских схватања о утицају слободног времена на криминалитет малолетника. Према првом схватању, криминалитет малолетника представља облик превазилажења досаде коју изазива слободно време. Друго схватање објашњава криминалитет малолетника као облик задовољавања потребе за игром, док треће схватање указује да недостатак клубова, игралишта и других објективних услова за организовано коришћење слободног времена изазива бројна преступништва од стране малолетника.⁹⁹

Средства масовне комуникације имају бројне позитивне карактеристике, с обзиром да помажу човеку да сазна нове информације, стекне сазнања, да се културно уздиже. Међутим, средства масовне комуникације имају и одређену негативну страну, нарочито када су у питању млади. Они садржаји у којима се фаворизује насиље, бруталност, лак живот, брз и лако стечен новац, криминалитет и одређени аморални поступци, имају нарочито негативни утицај на малолетнике.¹⁰⁰

Филм представља облик уметничког изражавања који има бројне позитивне утицаје. Међутим, филмови који приказују сцене насиља, агресивности, лаку зараду, крађу и друго, подстичу склоност, или стимулишу већ постојећу склоност ка криминалном понашању. Поред филма, и радио представља средство масовне комуникације, али његов утицај на криминалитет је мањи од других средстава комуникације, управо због недостатка визуелног ефекта и мање слушаности.¹⁰¹

Телевизија, као средство масовне комуникације, има бројне позитивне ефекте због културног и едукативног садржаја, међутим бројни криминолози су сагласни да

---

⁹⁸ Н. Мацановић, *op. cit.* 82.

⁹⁹ В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, *Криминологија*, Прометеј, Београд, 2018, 363.

¹⁰⁰ Н. Мацановић, *op. cit.* 75.

¹⁰¹ В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, *op. cit.* 368-369.

постоји извештан утицај одређених телевизијских садржаја на криминалитет малолетника.¹⁰²

2.2.2. ЕНДОГЕНИ ФАКТОРИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Поред егзогених фактора малолетничке делинквенције, постоје као што смо већ поменули и ендегени, односно унутрашњи фактори малолетничке делинквенције. Што се тиче ендегених фактора малолетничке делинквенције, као што је већ речено они обухватају унутрашња стања појединца, односно сва она стања која се одвијају у оквиру саме личности.¹⁰³

Многи научници бавили су се проучавањем личности малолетног делинквента, где су долазили до разних запажања. На почетку је била актуелна теорија брачног пара Глик, који су покушавали да одреде потенцијалне малолетне делинквенте на основу телесне грађе. Међутим, оваква теорија се сматра анахромном.¹⁰⁴

Ендегени фактори тичу се саме личности малолетног делинквента, а то су: интелигенција, наслеђе, мотиви, нетрпељивост, несигурност, склоност, навике, ниво одговорности и толеранције, разни психички поремећаји и слично.¹⁰⁵

Према одређеним истраживањима везаним за поремећај понашања, чак 81% осуђених малолетних делинквентата задовољава критеријуме антисоцијалног поремећаја личности. „ Већину хроничних делинквентата карактеришу хиперактивност, низак праг толеранције, импулсивност, поремећај говорно-језичког развоја и интелектуални дефицит.“¹⁰⁶

Интелигенција представља један од ендегених фактора малолетничке делинквенције. У прошлости је доста пажње посвећивано интелигенцији као могућем фактору малолетничке делинквенције. Наиме, заступано је мишљење да је особа са ниским коефицијентом интелигенције делинквентна, односно да је низак коефицијент интелигенције извор криминалитета, јер лице са таквим степеном интелигенције није способно да схвати забрану одређеног понашања и не уме да заузме правилан однос

---

¹⁰² В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, *op. cit.* 368-369.

¹⁰³ М. Ђурић, *op. cit.* 423.

¹⁰⁴ С. Међедовић, *op. cit.* 164.

¹⁰⁵ Н. Мацановић, *op. cit.* 85.

¹⁰⁶ С. Међедовић, *op. cit.* 164.

према правним и друштвеним нормама. Данас нису присутна оваква схватања која дају толики значај интелигенцији.¹⁰⁷

С обзиром да је човек биолошко биће, појавила су се размишљања да су за делинквентна понашања одговорне и урођене, односно наслеђене склоности појединца. С тим у вези и наслеђе представља један од битних фактора малолетничке делинквенције. У прошлости су вршена бројна истраживања, па тако имамо проучавање криминалних породица, крвних група, близанаца, хромозома човека. Проучавањем криминалних породица, дошло се до закључка да су потомци из криминалних породица често и сами преступници, алкохоличари, скитнице, проститутке и друго. Међутим, приликом ових истраживања, везаних за криминалне породице, близанце и друге, нису узети у обзир социјални услови, па је онда тешко говорити о тачности ових података.¹⁰⁸

Емоције, такође, представљају један од ендогених фактора малолетничке делинквенције, нарочито негативне емоције, као што су: мржња, љубомора, страх. Битно је нагласити да су емоције најизраженије у доба адолесценције и да значајно утичу на саму личност, њене ставове и понашање. Са таквим малолетником тешко је остварити комуникацију, јер таква лица најчешће карактеришу промене у понашању и расположењу. Малолетна лица која су емоционално нестабилна тешко могу да се одупру делинквентним изазовима.¹⁰⁹

Битно је поменути и афекте који представљају посебна емоционална стања због тога што су врло високог интензитета и што доводе до сужења свести, а то затим доводи до умањења рационалног понашања и они могу утицати на појединца да изврши криминалну радњу.¹¹⁰

Делинквентно понашање је свестан и мотивисан процес јер лице пре извршења кривичног дела доноси одлуку. С тим у вези и мотив представља један од битних ендогених фактора, јер приликом сваког извршења кривичног дела постоји мотив, ако њега нема онда се указује на постојање психичке сметње код извршиоца кривичног дела.

111

---

¹⁰⁷ Н. Мацановић, *op. cit.* 86.

¹⁰⁸ М. Ђурић, *op. cit.* 428-429.

¹⁰⁹ Н. Мацановић, *op. cit.* 87.

¹¹⁰ М. Ђурић, *op. cit.* 430.

¹¹¹ Н. Мацановић, *op. cit.* 88.

ГЛАВА ТРЕЋА

3. МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИНКВЕНЦИЈА У ПОЈЕДИНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА – УПОРЕДНИ ПРИКАЗ

Званични подаци о структури и динамици малолетничког криминалитета прикупљени у различитим земљама света, указују да малолетнички криминалитет представља један озбиљан, глобални проблем. Иако постоје бројне осцилације у стопи кретања криминалитета малолетника, као и врсти почињених кривичних дела, запажено је повећање стопе кривичних дела са елементима насиља и кривичних дела против живота и тела. Такође, битно је нагласити да у укупној стопи криминалитета великии удео заузима управо малолетнички криминалитет.¹¹²

У наставку рада више речи биће о малолетничкој делинквенцији у свету, односно приказ стања у појединим земљама.

Сједињене Америчке Државе- САД

У САД-у малолетничка делинквенција односи се на незаконите радње које почине млади људи, лица млађа од 18 година. Ова појава представља проблем за породицу, јавну безбедност, младе људе и агенције за спровођење закона у целини. С тим у вези држава сноси велике трошкове повезане са случајевима делинквенције.¹¹³

Битно је нагласити да је у САД-у старосна граница кривичне одговорности ниско постављена, с тим да се она разликује у различитим државама. На федералном нивоу та граница износи 11 година, што значи да деца испод тог узраста не могу одговорати пред федералним судом. Најнижа старосна граница кривичне одговорности је у Северној Каролини и износи 7 година, а највиша у Масачусетсу и износи 12 година.¹¹⁴

У САД-у злочини које почине делинквенти узраста од 13 до 18 година значајно су порасли. Делинквенти су најчешће повезани са уличним бандама, а најчешћа кривична

---

¹¹² Ј. Играчки, Љ. Илијић, „Криминалитет малолетника – стање у свету и у Србији”, *Страни правни живот*, 1/2016, 198.

¹¹³ Н. Young, С. Giller, „ Juvenile Delinquency in the United States of America”, *Journal of Sociology*, 4/2021, 1.

¹¹⁴ В. Бајовић, „У прилог снижавању старосне границе кривичне одговорности – другачији поглед на вечиту дилему”, *Crimen*, 1/2024, 84.

дела у САД-у која врше малолетна лица су убиства, крађе, пљачке, провале, вандализам. С обзиром да је знатна бројка малолетничког криминала забележена у школама, у САД-у у сарадњи са владиним организацијама, безбедносним агенцијама и организацијама заједнице предузимају се бројне мере за смањење криминала у школама. Судови за малолетнике у САД-у, 2014. године обрадили су 975 000 случајева малолетничке делинквенције, у којима су малолетници били оптужени за кршење кривичног законодавства. Године 2016. агенције за спровођење закона у САД-у извршиле су више од 986 000 хапшења особа млађих од 18 година. Број ухапшених за убиства порастао је на 18% у 2016. години, за разлику од 2015. године где је износио 15%.¹¹⁵

Годишњи извештај FBI-а наводи да је број малолетних лица осумљичених за насилне злочине порастао са 31 302 у 2022. години, на 34 413 у 2023. години. У 2023. години било је чак 73 332 пријаве за имовинска кривична дела у којима су малолетници били оптужени. То је знатни пораст у поређењу са 2022. годином, где је тај број износио 56 674 пријаве.¹¹⁶

Немачка

У Немачкој се малолетничка делинквенција објашњава као појава која се односи на кривична дела која су починили млади узраста од 14. до 21. године живота. Граница малолетства, а тиме и кривичне одговорности у Немачкој, одређена је Кривичним законом о малолетним починиоцима кривичних дела. Овај закон указује на лица, односно малолетнике од 14. до 18. године, а под одређеним условима и на младе од 18. до ненавршене 21. године живота. Дакле, немачко кривично право у погледу кривичне одговорности младих поистовећује се са нашим правом.¹¹⁷

У Немачкој, у 2023. години укупно 717 365 деце, адолесцената, младих одраслих особа, било је осумљичено за извршење кривичних дела. У односу на претходне године, према криминалистичкој статистици бележи се повећање апсолутног броја осумљичених младих лица. На основу одређених статистичких података забележених за период од 2019. до 2023. године примећују се одређене осцилације. Наиме, у периоду од 2019. до 2021. године оптерећење деликтима било је највише код особа између 18. и 21. године, а затим су уследили млади између 14 и 18 година. У 2022. години ове две поменуте

---

¹¹⁵ Н. Young, С. Giller, *op. cit.* 2.

¹¹⁶ <https://www.newsweek.com/america-rise-juvenile-violent-property-crime-fbi-data-1958069>, 15.01.2025.

¹¹⁷ Ј. Играчки, Љ. Илијић, *op. cit.* 191.

старосне групе биле су готово изједначене. У 2023. години забележен је већи број деликата од стране адолесцената. Уопштено делинквенција младих је широко распрострањена. Што се тиче багателних криминалитета код младих, у Немачкој, заступљена је тамна бројка. Такође, делинквентно понашање у адолесценцији се ретко наставља у одраслом узрасту. Најчешћа кривична дела која врше малолетници су крађе, оштећење имовине, лаке телесне повреде. Насилни злочини, попут тешких телесних повреда, пљачки и убиства чине само мали део укупне делинквенције младих.¹¹⁸

Велика Британија

Старосна граница кривичне одговорности у Великој Британији ниско је постављена, десет година (Енглеска, Велс, Северна Ирска), односно дванаест година (Шкотска).¹¹⁹

Статистички извештаји о малолетничкој делинквенцији за 2022. и 2023. годину у Великој Британији, говоре о позитивним и негативним догађајима. Наиме, дошло је до смањења опомена и казни за злочине са ножем у којима су учествовала деца, опао је и број деце која су осуђена и опоменута, као и број деце која се налазе у притвору. Међутим, забележен је и пораст броја деце која су заустављана и претраживана, као и деце која су ухапшена. Такође, по први пут у последњих десет година, забележен је и пораст броја деце која по први пут улазе у систем правде за младе, односно порастао је број деце која врше кривично дело по први пут. У поређењу са претходним годинама, у 2022/23. години, број малолетних учиниоца кривичних дела узраста од 10 до 14 година повећао се за око 7%, док је број малолетних делинквената узраста од 15 до 17 година опао за 1%.¹²⁰

У Великој Британији, најчешћа кривична дела која су извршили малолетници у 2022. и 2023. години су пљачке, крађе, кривична дела против друштва. Број сексуалних кривичних дела смањен је за 5% у односу на претходне године.¹²¹

---

¹¹⁸ „Zahlen – Daten – Fakten Jugendgewalt“, Arbeitsstelle Kinder- und Jugendkriminalitätsprävention, Deutsches Jugendinstitut, 2024, 7-8.

¹¹⁹ В. Бајовић, *op. cit.* 87.

¹²⁰ <https://www.russellwebster.com/the-state-of-youth-justice-2024/>, 17.01.2025.

¹²¹ <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2022-to-2023/youth-justice-statistics-2022-to-2023-accessible-version>, 17.01.2025.

Италија

Старосна граница кривичне одговорности у Италији иста је као и у нашој земљи, а то је 14 година. Оваква ситуација је и у већини европских земаља, попут Белгије, Аустрије, Летоније, Литваније, Русије, Јапана. Такође, слични прописи као и у Србији важе и у Босни и Херцеговини, Хрватској, Црној Гори, Словенији, Албанији, Северној Македонији.¹²²

Према подацима Министарства унутрашњих послова Италије, указује се на благи пад броја пријављених или ухапшених лица узраста од 14-17 година у 2023. години, за разлику од 2022. године. Битно је нагласити да су међу малолетницима у Италији углавном популарна насилна кривична дела. На основу упоређивања података за насилна кривична дела на 100 000 становника пре короне и после короне, примећује се значајан пораст међу млађим старосним групама, односно малолетницима у периоду после короне. Просечна годишња стопа извршилаца кривичних дела узраста између 14 и 17 година повећала се за више од 50%. Ово тумачење ипак треба узети с опрезом, управо зато што се подаци односе на период од само две године (2022. и 2023.) и не могу се сматрати утврђеним трендом.¹²³

Министарство унутрашњих послова Италије белжи пораст одређених кривичних дела од стране малолетника, попут пљачки, сексуалних напада и телесних повреда, док је број других кривичних дела у паду. На основу одређених истраживања у 2022. и 2023. години више од половине младих (52%) прво кривично дело починили су са 15 година. Такође, велики број малолетних учиниоца кривичних дела има проблем са конзумацијом психоактивних супстанци (дрогом) што изазива зависност, док је мали проценат малолетника који показују зависност од алкохола.¹²⁴

---

¹²² В. Бајовић, *op. cit.* 86-87.

¹²³ М. Dugato, С. Sidoti, А. Giulia Spinelli, Е. Ugo Savona, „*Le traiettorie della devianza giovanile*”, Uno studio esplorativo a partire dai dati dell’USSM di Milano, 2024, 10-11.

¹²⁴ *Ibid*, 14.

ГЛАВА ЧЕТВРТА

4. ПРЕВЕНЦИЈА МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Огромна већина пунолетних криминалаца своју криминалну каријеру отпочелу су као малолетници. Да би се та појава спречила, односно да би се смањио број одраслих криминалних каријера и на тај начин смањио општи криминалитет, неопходна је превенција и контрола малолетничке делинквенције.¹²⁵

Превенција се може дефинисати као целокупан систем међусобно усаглашених мера и активности којима се друштво супротставља овој појави, њеном јављању, понављању, као и прерастању у теже облике. Кључни део превенције криминала у друштву представља управо превенција малолетничке делинквенције. Превенција обухвата све мере којима се смањује, или на други начин доприноси квантитативном и квалитативном смањењу преступништва и осећаја несигурности код грађана. Ове мере могу се испољавати кроз директно одвраћање од криминалних активности или кроз политику и интервенцију у циљу смањења потенцијала за криминал и узроке криминалитета.¹²⁶

Превенција преступништва младих, односно малолетничке делинквенције дели се на примарну и секундарну превенцију. Главни, већински део превенције развојног доба усмерен је управо на младе људе за које се сматра да се налазе у великом ризику за криминално понашање (секундарна превенција). Мањи део превенције развојног доба усмерен је на општу социјалну и едукативну политику (примарна превенција).¹²⁷

Основна превенција треба да буде свакако примарна превенција. Ова превенција представља скуп мера које треба да помогну у спречавању, онемогућавању и предупредивању девијација у понашању младих. Циљ примарне превенције односи се на елиминисање, или свођење на што мању меру друштвених и других објективних фактора који погађају, или доводе до криминалитета младих. Како би криминалитет младих био искорењен, или сведен на што мању меру неопходно је да се друштво што више бави

---

¹²⁵ З. Стевановић, Ј. Играчки, „Примена превентивних програма у раду са малолетним преступницима”, *Зборник Института за криминологику и социолошка истраживања*, 1/2015, 170.

¹²⁶ Н. Мацановић, Н. Грбић Павловић, Ј. Купрешанин, *Малолетничка делинквенција – превенција и ресоцијализација*, Бања Лука, 2016, 69-70.

¹²⁷ Д. Димовски, Ф. Мирић, „Политика сузбијања малолетничке делинквенције као детерминанта друштвеног развоја”, *Анали пословне економије*, 9/2013, 9.

младима, обезбеди им што квалитетније услове живота, простор и могућност за бављење спортом, музиком, забавом, рекреацијом и друго. ¹²⁸

Мере примарне превенције предузимају се пре делинквентног понашања и имају за циљ да спрече то делинквентно понашање. Ове мере примарне превенције морају да делују на узроке и услове криминалног понашања младих, као општих, посебних и појединачних фактора делинквентног понашања младих. „Опште мере су усмерене на утврђивање фундаменталних узрока отуђења младих у друштву и стварање услова за развој њихове личности.“ Опште мере превенције другачије се називају индиректном превенцијом, зато што свој утицај остварују посредним путем. Зато што погађају право узроке малолетничког преступништва, сматрају се превенцијом са огромним значајем. Посебне и појединачне мере предствљају мере директне превенције и оне су усмерене на решавање здравствених, васпитних и социјалних проблема који погађају младе људе појединачно. Како би малолетници превазишли тешкоће са којима се суочавају, њима је потребна помоћ друшта, а ту помоћ подразумевају управо ове мере. ¹²⁹

Успех примарне превенције процењује се бројем, односно стопом примарних преступника у одговарајућој популацији младих одређене социо-културне средине. Битно је нагласити да примарна превенција у савременом друштву није толико развијена и ефикасна да би била довољан вид друштвеног супротстављања делинквенцији. Наиме, општи тренд и обим ове појаве је такав да просто намеће потребу већих напора не само на подручју примарне превенције, већ и на плану помоћи малолетним делинквентима како би поправили своје понашање. С тим у вези, потребно је предузимање и постделинктних мера којима се доприноси да малолетни преступници савладају и превазиђу објективне и личне детерминанте њиховог делинквентног понашања. Такве мере представљају такозване секундарне мере. ¹³⁰

Секундарне мере су усмерене на рану идентификацију младих код којих је дошло до девијације у понашању. Како би мере секундарне превенције биле од пресудног значаја неопходно је рано откривање делинквентног понашања. У процесу примене мера секундарне превенције неопходно је ангажовање стручних служби, као и радника разних професија попут педагога, психолога, правника, социјалних радника. ¹³¹

---

¹²⁸ Н. Мацановић, Н. Грбић Павловић, Ј. Купрешанин, *ор. cit.* 69.

¹²⁹ Д. Димовски, Ф. Мирић, *ор. cit.* 9.

¹³⁰ Ж. Јашовић, *Криминологија малолетничке делинквенције*, Београд, 1978, 283-284.

¹³¹ Д. Димовски, Ф. Мирић, *ор. cit.* 9-10.

Задатак тих стручних лица, односно оспособљених институција је да преко одговарајућих поступака открију и утврде конкретне разлоге пада у преступништво. То проучавање се у литератури назива опсервација, а институције којима је оно поверено опсервационим. Резултат тих опсервација има својство, односно карактер дијагнозе, а на основу те дијагнозе врши се избор најадекватнијих мера чија примена пружа највеће шансе за успешну помоћ и заштиту преступника, а уједно и друштва. У оквиру секундарне превенције користе се бројне мере помоћи и заштите малолетних делинквената. Прву групу тих мера чине мере усмерене на уклањање објективних услова и узрока делинквентног понашања, и ту се убрајају сва настојања да се неутралише, или сведе на мању меру дејство разних негативних утицаја којима су изложени малолетници у социјалној средини. Другу групу чине мере усмерене на позитивне промене у личности самог делинквента, и те мере подразумевају разне педагошке методе и облике преваспитавања и ресоцијализације.¹³²

Мере секундарне превенције имају аналитички и теоријски карактер. Ако би се у практичном смислу ове две групе мера одвојиле, или запоставиле, то би довело до њиховог неуспеха.¹³³

Битно је нагласити да се активности секундарне превенције састоје из кривичноправних и ванкривичних мера. Такође, за секундарну превенцију можемо рећи да је она делатност која мора максимално бити прилагођена социјалним и личним особеностима сваког конкретног преступника.¹³⁴

Научну и стручну јавност у свету карактерише велико интересовање за проучавање малолетничке деликвенције и других социјалних поремећаја понашања који млади све више испољавају. Иако се на основу стране литературе могу добити добре полазне основе, Србија ипак нема довољно извршених емпиријских истраживања ефикасности програма и интервенција које се примењују у оквирима превенције. Баш због тога у будућности треба настојати на систематској изградњи научних сазнања која ће бити утемељена на подацима прикупљеним на нашим просторима.¹³⁵

---

¹³² Ж. Јашовић, *op. cit.* 284.

¹³³ Д. Димовски, Ф. Мирић, *op. cit.* 10.

¹³⁴ Ж. Јашовић, *op. cit.* 286.

¹³⁵ З. Стевановић, Ј. Играчки, „ Примена превентивних програма у раду са малолетним преступницима”, *Зборник Института за криминологику и социолошку истраживања*, 1/2015, 171.

Последњих година истраживачи све више указују на потребу развијања превентивних програма и интервенција за младе у ризику у чијем је фокусу јачање когнитивних способности, укључујући нарочито емпатију и вештину доношења одлука, као и развијање просоцијалних ставова. Јачање вештине самоконтроле, такође представља важну компоненту превентивних програма и интервенцију усмерену на спречавање преступништва, односно поврата.¹³⁶

Дакле, све су присутнији покушаји изналажења адекватних и ефикасних превентивних програма који би утицали на смањење малолетничке деликвенције, односно малолетничког преступништва и свакако корекцију њиховог девијантног понашања.¹³⁷

Када је у питању терцијарна превенција неопходно је поменути три најефикаснија концепта третмана малолетних преступника и то: мултисистемска терапија, функционална породична терапија и мултидимензионали третман малолетних преступника у хранитељским породицама.¹³⁸

Мултисистематска терапија представља интензиван третман на нивоу породице и заједнице. Ова терапија показала се веома делотворном када је у питању редукција поврата малолетних преступника. Овај концепт је седамдесетих година двадесетог века развијао Scott Henggeler са групом сарадника. Он је у то време у Вирџинији био ангажован у раду са малолетницима који исказују девијантно понашање. Овај модел се првобитно користио за малолетнике који су били склони вршењу тежих и насилних деликата, али се касније показао као ефикасан модел и за малолетнике који поседују друге врсте поремећаја у понашању.¹³⁹

Мултисистемски превентивни програми користе различите методе које се ослањају на емпиријска сазнања о третману, укључујући когнитивно-бихејвиоралну терапију, обуку за родитеље, породичну терапију, као и утицај школе, вршњака, социјалне заједнице и друге релевантне факторе. Све је изразитија идеја да се на ниво заједнице формирају тимови и појединци терапеути који би били доступни младима и њиховим породицама током читавог дана (24 сата). Ефикасност рада терапеута зависи

---

¹³⁶Б.Симеуновић-Патић, „Домашај и перспективе научног знања у превенцији малолетничке деликвенције”, *Ревија за криминологију и кривично право*, 2/2014, 129.

¹³⁷З. Стевановић, Ј. Играчки, *op. cit.* 171.

¹³⁸Б. Симеуновић-Патић, *op. cit.* 129.

¹³⁹*Ibid*, 129.

од степена васпитне запуштености и нивоа криминалне структуре код малолетника. Главни циљ мултисистемске терапије је да се побољша способност младих да доносе исправне одлуке када је у питању избор вршњака, поистовећивање са особама из окружења, као и о избору занимања, даљем школовању и слично. Поред тога, терапеут има задатак да обучи породицу да прати понашање малолетника и препозна проблематичне облике понашања свог детета.¹⁴⁰

Методe дисциплиновања у породици свакако да утичу на антисоцијално понашање малолетника, али поред тога и антисоцијално понашање малолетника може утицати на понашање осталих чланова породице и играти специфичну улогу унутар породичне динамике.¹⁴¹

У току истраживања везаних за еволуцију мултисистемских програма виде се значајно позитивнији резултати у променама понашања малолетних преступника са којима је реализован мултисистемски концепт превентивног програма. Студија у САД-у из 2007. године обухватала је 176 преступника старости од дванаест до седамнаест година, који су у просеку имали најмање четири хапшења због учињених преступа, од којих је 48% било укључено у кривична дела са елементима насиља. Ову групу су претежно чинили мушкарци из породица са ниским социјално-економским статусом. Младићи су случајно распоређени у две групе: експерименталну групу, где је примењивана мултисистемска терапија, и контролну групу, где је коришћена индивидуална терапија. Индивидуална терапија је уобичајени третман за младе преступнике и за разлику од мултисистемског третмана, обично не обухвата довољно системске факторе као што су породица, школа, вршњаци, социјална средина и слично. Просечан трајање превентивног програма било је 25 недеља, а резултати су показали да је око 26% учесника из експерименталне групе поново починило преступе, док је из контролне групе чак 71% рецидивирало. Такође, примећено је да су рецидивисти из групе третиране мултисистемским програмима чинили лакша кривична дела. Малолетници који су прошли мултисистемски третман поново су у само 14% случајева вршили насилна кривична дела, док су малолетници из контролне групе у преко 30% случајева починили насилничка кривична дела.¹⁴²

---

¹⁴⁰ З. Стевановић, Ј. Играчки, *op. cit.* 171.

¹⁴¹ Б. Симеуновић-Патић, *op. cit.* 130.

¹⁴² З. Стевановић, Ј. Играчки, *op. cit.* 172.

Као што је већ поменуто, поред мултисистемске терапије постоји и функционална породична терапија која полази од претпоставке да су сви проблеми последица дисфункционалних односа унутар породице. Решење тих проблема види се у унапређивању комуникације међу члановима породице и смањењу дефанзивности и негативности. Такође, битно је напоменути да се овај третман показао веома ефикасним када су у питању лакша кривична дела, која врше малолетници. Третман функционалне породичне терапије укључује дванаест сеанси, током три до четири месеца, и реализује се на основу протокола који предвиђа три фазе:

-укључивање, односно мотивисање у којој терапеут охрабрује клијентова позитивна очекивања од третмана;

-„промена понашања, током које терапеут подстиче стварање нових образаца породичне интеракције применом бихејвиоралних и когнитивно-бихејвиоралних техника¹⁴³“;

-фаза генерализације у којој терапеут подстиче одржавање постигнуте промене у понашању и њену генерализацију.¹⁴⁴

Функционална породична терапија помаже породици да побољша и интензивира сарадњу са школом и представницима кривичноправног система за малолетнике, као и да антицира проблеме који могу настати у будућности и да припреми план одговора на њих. Оваква терапија се показала као делотворна посебно у третману малолетних преступника који врше лакша кривична дела.¹⁴⁵

Данас се у свету примењују програми који су у складу са тежњом ка деинституцијализацији и што хуманијем, и ефикаснијем третману малолетничке делинквенције. Један од тих третмана представља управо трећи набројани концепт у области превенције малолетничког преступништва, а то је мултидимензионални третман малолетних преступника у хранитељским породицама. Овај третман се налази на листи препоручених интервенција за третирање делинквенције адолесцената и он обухвата смештање малолетних делинквената у хранитељску породицу, која је претходно обучена за потребе интервенције и пружања помоћи, подршке, сигурности и услова који су

---

¹⁴³ Когнитивно-бихејвиорална терапија (скр. КБТ, енг. Cognitive Behavioral Therapy) представља облик психотерапије који наглашава важност улоге мишљења у ономе шта осећамо и како се понашамо. КБТ је заснована на научној чињеници да наше мисли узрокују наша осећања и понашања, а не спољашње ствари саме по себи. КБТ спада у најефикасније и најбрже терапије по постизању жељених терапијских резултата.

¹⁴⁴ Б. Симеуновић-Патић, *op. cit.* 130.

¹⁴⁵ *Ibid*, 130.

најприближнији обичном (нормалном) животу. Малолетни делинквенти свакодневно похађају редовну школу и имају сусрете са психотерапеутима. Такође, мултисистемски тим прати и пружа подршку како хранитељској, тако и биолошкој породици. Овај третман се показао врло ефикасним, с обзиром да се на овај начин избегавају сви негативни ефекти институционалног третмана и изолације.¹⁴⁶

Дакле, овај третман је развијен као алтернатива заводском третману и подразумева спровођење интервенција са малолетником смештеним у породицу хранитеља. Боравак малолетника у хранитељској породици траје обично шест до девет месеци, а главни циљ јесте редуковање преступничког и промовисање просоцијалног понашања, и на крају повратак малолетника у биолошку породицу.¹⁴⁷

Превентивни програми за спречавање малолетничког преступништва треба да буду осмишљени тако да делују на идентификоване ризичне факторе и према фокусу деловања могу се поделити на три групе и то:

- Програми усмерени на појединца, међу којима су најуспешнији они који обухватају менторство, професионалну оријентацију и обуку, промену антисоцијалних ставова, као и тренинг когнитивних, социјалних и бихејвиоралних вештина;
- Програми усмерени ка интерперсоналним односима, односно већ поменута функционална породична терапија и мултисистемска терапија;
- Програми усмерени ка непосредној социјалној средини који мењају поједине аспекте институционалног окружења и све то с циљем промовисања позитивног понашања.¹⁴⁸

У програмима превенције и њиховој реализацији треба да учествују сви чиниоци који могу да буду од користи у сузбијању малолетничке делинквенције. Таквих чинилаца је много, али се они могу разврстати на оне који имају друштвени карактер и чиниоце чије ангажовање у извесној мери значи интервенцију државе, односно власти.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ С. Милојевић, С. Бањац, „Специфичности емоционалног живота малолетних преступника”, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1/2014, 38.

¹⁴⁷ Б. Симеуновић-Патић, *op. cit.* 130

¹⁴⁸ З. Стевановић, Ј. Играчки, *op. cit.* 173.

¹⁴⁹ Ж. Јашовић, *op. cit.* 292.

4.1. ДРУШТВЕНИ ЧИНИОЦИ ПРЕВЕНЦИЈЕ

У друштвене чиниоце превенције преступништва младих спадају породице, школе, средства масовних комуникација.¹⁵⁰ У одељку у коме смо говорили о факторима малолетничке делинквенције, већ је било речи о овим друштвеним чиниоцима, међутим то је било у негативном контексту, односно негативном утицају на малолетнике, што је изазивало вршење кривичних дела и пораст малолетничке делинквенције. Овде ћемо говорити о позитивном утицају ових друштвених чинилаца и њиховом превентивном дејству на малолетничку делинквенцију.

4.1.1. УЛОГА ПОРОДИЦЕ У ПРЕВЕНЦИЈИ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ

Породица је одувек била предмет научног интересовања друштвених и природних наука. Она представља средину коју појединац не бира, већ је рођењем стиче. Породицу карактеришу породичне функције које се односе на биолошку и културну репродукцију, што подразумева комплетан процес васпитавања детета до зреле личности.¹⁵¹

Битно је нагласити да породица има огромну превентивну моћ. Када је реч о превенцији преступништва младих, породица се јавља у двострукој улози. С једне стране породица својим адекватним функционисањем утиче на позитиван развој и формирање својих малолетних чланова, и на тај начин остварује значајно превентивно дејство. Друга улога породице огледа се у томе да породица мора бити објект друштвене заштите и помоћи, како би могла да оствари своје функције и обавезе. Уколико је породица заснована на разумевању, љубави, сарадњи и међусобној солидарности, она остврује изванредно позитиван утицај на младе и доприноси борби против свих облика девијације у њиховом понашању.¹⁵²

---

¹⁵⁰ Ж. Јашовић, *op. cit.* 292.

¹⁵¹ В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, *op. cit.* 350.

¹⁵² Ж. Јашовић, *op. cit.* 299.

4.1.2.ПРЕВЕНТИВНА УЛОГА ШКОЛЕ

Школа предствала организовану друштвену институцију за васпитавање и образовање младих, и на тај начин представља значајан фактор социјализације.¹⁵³

Посебну улогу у превенцији преступништва младих има управо школа, односно њен васпитно образовани рад. Превентивна делатност школе не одвија се само преко наставног рада, већ и преко вааншколских и ваннаставних облика рада (активности). Наиме, на тај начин се млади људи ангажују у слободном времену на послу који доприноси њиховом обликовању и испољавању стваралачких могућности. Исто тако, на тај начин малолетник нема слободног простора и неорганизованог слободног времена у коме би могао да врши кривична дела. Такође, школа је у ситуацији да међу првима осети девијације у понашању младих и да благовремено предузме одређене превентивне мере.¹⁵⁴

4.1.3.СРЕДСТВА МАСОВНИХ КОМУНИКАЦИЈА

Средства масовних комуникација представљају друштвене активности путем којих се посредством одређених техника дају разна обавештења о социјалним питањима, процесима, односима и другим догађајима. Циљ средства масовних комуникација је да код грађана изазову одређене утиске и реакцију.¹⁵⁵

Средства масовних комуникација представљају моћно средство које остварује снажно васпитно дејство на младе и на тај начин доприносе позитивном обликовању понашања малолетника. С тим у вези, утицај средстава масовне комуникације има непроцењиви превентивни значај. У циљу превенције малолетничке делинквенције средства масовне комуникације треба да обезбеде што више простора садржајима који развијају и негују интелектуалне, радне, културне и моралне ставове. Такође, ова средства треба да обезбеде садржаје који ће оспособити младе за успешно укључивање у позитивне друштвене процесе и односе, и који ће им обезбедити здраву забаву у слободно време.¹⁵⁶

---

¹⁵³ В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, *op. cit.* 357.

¹⁵⁴ Ж. Јашовић, *op. cit.* 298.

¹⁵⁵ В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, *op. cit.* 366.

¹⁵⁶ Ж. Јашовић, *op. cit.* 296.

4.2.ПРЕВЕНТИВНА УЛОГА ПРАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА

Поред друштвене превенције, односно друштвених чинилаца превенције, чија активност у највећој мери има карактер примарне превенције, постоје и институције које су правним прописима обавезне и овлашћене да се супротстављају преступништву младих, и оне у највећем обиму преузимају мере секундарне превенције. Дакле, када говоримо о превентивном дејству правних институција, ту се пре свега мисли на оне чиниоце секундарне превенције чије ангажовање у извесној мери значи интервенцију државе (власти), а ту су установе и институције које поступају у складу са законом.¹⁵⁷

У наставку више речи биће о појединим институцијама и установама, односно о њиховој превентивној улози у оквиру криминалитета малолетника.

4.2.1.ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Друштвене неједнакости, велике социјалне разлике, незапосленост, сиромаштво, економске кризе представљају огромне пробелеме из којих извире криминал и већина других друштвених девијација. У циљу смањења друштвене неједнакости и остваривању социјалне правде и социјалних права, велику улогу има социјална политика и социјални рад. Данас институције социјалне заштите играју главну улогу унутар организованог и формалног система друштвеног реаговања на криминал деце и малолетника. Када је реч о институцијама социјалне заштите највећу пажњу треба посветити управо центру за социјални рад.¹⁵⁸

Иако делује у свим фазама превенције, односно преузима мере и примарне и секундарне превенције, и иако је активност центара за социјални рад регулисана прописима социјалног и кривичног права, суштина мера и поступака ове установе је више друштвена, него правна интервенција.¹⁵⁹ Иако више припада друштвеним чиниоцима превенције, ипак центар за социјални рад издвајам у посебну категорију,

---

¹⁵⁷ Ж. Јашовић, *op. cit.* 301.

¹⁵⁸ А. Југовић, М. Бркић, „Социјална заштита и превенција малолетничког преступништва: улоге, контраверзе и добре праксе”, *Социјална политика и социјални рад*, 4/2010, 436.

¹⁵⁹ Ж. Јашовић, *op. cit.* 301.

међу осталим институцијама и установама, због специфичности самог деловања и његове превентивне улоге.

Центри за социјални рад представљају својеврсне институције социјалне заштите које имају бројне задатке на подручју супротстављања социјално-патолошким појавама уопште и посебно преступништву младих. Послови којима се баве центри за социјални рад тичу се социјалне угрожености, развода бракова и проблема деце из тих бракова, ванбрачних односа и децом таквих родитеља, алкохолизма, наркоманије, проституције, преступништва младих и друго. Ове активности центара за социјални рад имају огроман значај за укидање узрока и услова преступништва младих као социјално патолошке појаве.¹⁶⁰

Превенција социјалних пробелма је кључна друштвена улога центра за социјални рад која се тиче његовог учешћа у реаговању на делинквенцију малолетника. Дакле, основна улога социјалне заштите данас јесте бављење заштитом интереса деце и малолетника, с обзиром да криминалитет деце и малолетника представља сметњу у социјалном развоја и задовољавању њихових социјалних потреба.¹⁶¹

Превентивна активност центра за социјални рад испољава се преко бројних облика деловања, почев од давања савета родитељима и деци, до накнадног старања, односно постепеног прихвата и реинтеграције малолетника у социјалну средину. Основна подручја превентивног деловања центра за социјални рад су:

*координација и инсистирање на превентивним активностима,

*третман младих са почетним девијацијама у понашању,

*откривање и учешће центра за социјални рад у свим фазама поступања према малолетним делинквентима,

*накнадно старање или прихват малолетника отпуштених из установе за институционални третман.¹⁶²

Битно је нагласити да социјална заштита и социјални рад постају део друштвеног реаговања на криминал малолетника тек онда када се идеја казне као одмазде заменила

---

¹⁶⁰ Ж. Јашовић, *op. cit.* 302.

¹⁶¹ А. Југовић, М. Бркић, *op. cit.* 436.

¹⁶² Ж. Јашовић, *op. cit.* 302.

хуманистичким односом према човеку и антрополошким оптимизмом да се преступник може преваспитати, ресоцијализовати и реинтегрисати у друштвену заједницу.¹⁶³

4.2.2.ПРЕВЕНТИВНА УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ

Тек усвајањем Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, у Србији се малолетничко правосуђе уређује као посебан систем. У том систему се регулише кривичноправни положај малолетних учинилаца кривичних дела у целости, а самим тим и полиција је добила посебну, значајнију улогу у односу на ранији круг деловања. Како би се полиција специјализовала за рад са малолетним преступницима неопходна је посебна едукација. С тим у вези, представници, односно припадници полиције који имају одговорност за превентивно деловање у области малолетничке делинквенције и откривању кривичних дела почињених од стране малолетника, морају стећи посебна знања о раду са малолетницима.¹⁶⁴

Полиција приликом обављања полицијских послова спроводи бројне мере и радње прописане законом, а на тај начин развија и превенцију криминала и унапређује безбедност кроз сарадњу са грађанима и другим субјектима у заједници. Деловањем полиције, спроводе се одређени превентивни програми и планске активности у циљу превенције криминала и унапређивању безбедности. Полиција у склопу свог делокруга усмерава превенцију криминала и унапређује безбедност заједнице на централном, регионалном и локалном нивоу. С тим у вези, имамо одређене активности полиције, и то:

*полиција учествује у изградњи и спровођењу програма и акционих планова превенције,

*организује полицијске делатности уз уважавање потреба грађана и заједнице,

*деловање полиције је прилагођено безбедносним карактеристикама локалног подручја,

*полиција своје активности преузима у циљу заштите свих, а нарочито деце, жена, немоћних лица и других угрожених група,

---

¹⁶³ А. Југовић, М. Бркић, *op. cit.* 437.

¹⁶⁴ Ј. Играчки, „Улога полиције у превенцији малолетничког преступништва”, *Институт за криминолошка и социолошка истраживања*, 2012, 403.

*полиција организује своју мобилност током 24 сата,

*полиција треба да оствари однос поверења са грађанима, и

*полиција треба да спроведе образовање и стручно усавршавање својих полицијских службеника различитог стручног профила за рад на превентивним активностима, наравно у сарадњи са образованим, здравственим и другим организацијама.¹⁶⁵

У оквиру органа унутрашњих послова постоје посебна одељења служби које се баве искључиво преступништвом младих. Самим тим у овим службама се све више запошљавају лица са педагошко-психолошким, правним и криминолошким образовањем, тако да се она све више приближава такозваној социјалној полицији која се сматра „превентивном полицијом”.¹⁶⁶

Поред центра за социјални рад и полиције, превентивну улогу могу вршити и друге институције или установе. Међутим, као што је већ наведено, када говоримо о установама, или институцијама где се пре свега мисли на примену закона и рад у складу са законом, превентивна функција која се тада испољава је секундарне природе. Битно је такође нагласити да успех секундарне превенције зависи у великој мери и од квалитета рада установа за извршење кривичних санкција, као и судова (судског већа) и тужилаштва.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Чл. 4. и 5, Правилника о начину обављања појединачних полицијских послова, “Сл. гласник РС”, бр. 63/2018 и 72/2018.

¹⁶⁶ Ж. Јашовић, *op. cit.* 306.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 310.

ГЛАВА ПЕТА

5.РЕСОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

Ресоцијализација је планска и организована активност која подразумева низ мера које се предузимају према малолетнику у циљу изградње и повратка изгубљеног односа према друштву. Управо сама ресоцијализација малолетних преступника обухвата низ педагошких мера и поступака и то почев од васпитно корективних разговора које имају за циљ промену криминогених ставова код малолетника, па до исправке поремећеног система вредности, затим наставак школовања, стручног оспособљавања, стицање радних активности и слично.¹⁶⁸

Процес ресоцијализације представља основну сврху сваке изречене заводске мере према малолетницима. Успешна ресоцијализација не може се постићи завршетком институционалног третмана и отпустом лица из установе. С тим у вези постинституционални третман или постинституционални прихват представља последњу фазу у процесу извршења санкција и процеса ресоцијализације, и од велике је важности када је у питању поновно укључивање лица у просоцијалне токове на слободи.¹⁶⁹

Ресоцијализација се односи на особе које претходно нису биле адекватно социјализоване, нити су развиле позитивне ставове према вредностима, навикама и другим личним особинама. Све то је довело до инкриминисаног, односно девијантног понашања. Управо зато, од ресоцијализације се очекује да измени она лична својства малолетних делинквената која су повезана са девијантним понашањем, као и да трајно уклони та девијантна понашања и да та лица оспособи за даљу интеграцију у друштвену заједницу. Дакле, ресоцијализацију можемо дефинисати као један специфичан процес реинтеграције преступника из криминалне подгрупе у друштвену заједницу као групу. Сам процес ресоцијализације у многоме зависи од третмана према малолетним лицима у васпитно-поправним установама. Ресоцијализација у васпитно-поправним установама спроводи се кроз разне активности као што су похађање школе, васпитно-корективни рад са сваким васпитаником, усвајање позитивних друштвених вредности, изграђивање разних потребних радних, културних и хигијенских навика. Васпитаник мора да буде

---

¹⁶⁸Н. Мацановић, *Ресоцијализација малолетних преступника*, Бања Лука, 2021, 57.

¹⁶⁹Љ. Илијић, М. Маљковић, „Постинституционални третман осуђеника”, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1/2015, 182.

мотивисан и заинтересован да учествује у преваспитном третману, како би процес ресоцијализације дао позитивне ефекте.¹⁷⁰

Успех ресоцијализације малолетног преступника зависи од правилно организованог и изведеног институционалног преваспитног третмана. Третман треба да буде пажљиво планиран и реализован у складу са могућностима малолетника. Поред тога, однос између васпитача и штићеника игра кључну улогу у успешности ресоцијализације. Васпитач треба да буде узор штићенику у свим аспектима, укључујући понашање, стил одевања, начин комуникације и став. Такође, важно је да васпитач показује емпатију према штићенику, његовим проблемима и недостацима током извршења васпитне мере. Након периода од четири до шест месеци, у зависности од успешности примене преваспитног третмана, васпитанику могу бити омогућене и ванзаводске погодности, чиме се он мотивише да се даље укључи у програм преваспитавања. Те ванинституционалне погодности, или привилегије могу бити излазак у град, или на викенд и слично, и тада се васпитаник још више труди како не би изгубио те привилегије.¹⁷¹

Да би процес ресоцијализације био успешно спроведен, неопходно је да се три месеца пре отпуштања малолетника (из завода, или установе у којој је смештен) о томе обавесте родитељи, стараоци или усвојиоци, односно блиска лица са којима је малолетник живео, као и надлежни орган старатељства. Потребно је да се организују и предложи одређене мере поступања према малолетним делинквентима, како би се они што брже и боље уклопили, односно поново укључили у друштвену заједницу.¹⁷²

Приликом отпуштања малолетника, након извршења заводске васпитне мере, њему се предају ствари (предмети, драгоцености) које су чуване, а малолетник се раздужује са стварима које је користио. Такође, малолетнику се исплаћује уштеђевина и новац који је примао током извршења васпитне мере и обезбеђује му се превоз до места пребивалишта, односно боравишта. Уколико малолетник нема своју одећу, а ни средства да је набави, завод у коме је био смештен обезбедиће му то без накнаде. Након обављања свих ових активности, малолетника прима управник, а руководилац службе за васпитавање обавља завршни разговор и уручује малолетнику отпусни лист. Поред

---

¹⁷⁰ Н. Мацановић, *op. cit.* 56-57.

¹⁷¹ *Ibid.*, 57.

¹⁷² И. Стевановић, *Изазови у постпеналном прихвату малолетних учинилаца кривичних дела у Србији (норме, праксе и мере унапређења)*, Београд, 2020, 74.

отпусног листа, малолетнику се такође уручује и сведочанство, или диплома о завршеној школи, уверење о стручној оспособљености коју је малолетник стекао у заводу, као и друга документа.¹⁷³

Након отпуштања малолетника из установе, односно након извршења кривичне санкције, он се може сусрести са низом потешкоћа социјалне и психолошке природе. Он те своје проблеме не може решити без помоћи друштва, пре свега породице и онда постоји велика вероватноћа да ће се вратити на пут криминала. Ради избегавања оваквог завршетка процеса ресоцијализације, институционални третман треба да има свој наставак у виду постпеналне помоћи. С тим у вези, можемо говорити о одређеним врстама постпеналне помоћи, и то унутрашњој и спољашњој. Унутрашња постпенална помоћ представља ону врсту помоћи која се пружа преступницима током борвка у заводима, или установама, односно приликом припреме за отпуст малолетника из тих установа. Та помоћ подразумева давање савета, подстицаја, подршке, охрабрења, усмеравања, као и предузимање конкретних активности, попут обезбеђења трошкова превоза до места пребивалишта, обезбеђење одеће и обуће, лекарски преглед и слично. Спољашња постпенална помоћ представља помоћ која се пружа непосредно након отпуста малолетника и она подразумева пружање моралне подршке и других видова помоћи у циљу савладавања тешкоће на коју лица наилазе након отпуста¹⁷⁴

Дакле, постпенални третман се заснива на терапијском раду са малолетним преступницима у току извршења кривичне санкције, односно пред њен престанак, и након извршења кривичне санкције. Третман се састоји у припремама за оспособљавање малолетника за повратак у властиту средину, побољшање услова живота, спречавање рецидивизма и отклањање свих потенцијалних узрока и опасности од појаве малолетничке делинквенције. Преступник мора да постави јасне циљеве при повратку у своју средину и да усвоји нове обрасце понашања, ради лакше адаптације на живот након институционалног третмана. Овде је свакако неопходно учешће стручних лица, попут педагога, психолога, социјалних и здравствених радника, у циљу што боље ресоцијализације малолетника.¹⁷⁵

---

¹⁷³ Чл. 93. Правилника о кућном реду васпитно – поправног дома, “Сл. гласник РС”, 71/2006 – 14.

¹⁷⁴ Љ. Илијић, М. Маљковић, *op. cit.* 182-184.

¹⁷⁵ А. Џајић, С. Дружић, Д. Сулејмановић, „Постпенална подршка малолетним особама с делинквентним облицима понашања”, *Друштвене хуманистичке студије (ДХС)*, 2(15)/2021, 364.

Битно је нагласити да је најважнији корак ка реинтеграцији у друштво бивших малолетних преступника свакако њихово запослење. Ово представља једну од најважнијих карика у постпеналном прихвату ових лица, али такође и један велики изазов, јер сама могућност за запослење са собом носи велике предрасуде. Укључивање у свет рада представља значајан корак на путу за осамостаљавање и стицања економске, али и друге независности, као и проналажења сопственог места у друштву. Управо зато би сви програми требали да буду планирани и осмишљени са великом пажњом и бригом за бивше малолетне преступнике.¹⁷⁶

Наиме, ресоцијализација се мора наставити и након извршења кривичне санкције, односно након изласка из дома, или малолетничког затвора, како би били сигурни да се неће десити ново кривично дело од стране тих лица. С тим у вези малолетницима је након отпуштања неопходно пружити максималну помоћ и подршку, нарочито у прво време након њиховог отпуштања, али и касније све док та помоћ буде потребна. Уколико малолетник након једне или две године након отпуштања не направи неко ново кривично дело, можемо рећи да је ресоцијализација окончана и у потпуности успешно спроведена. Ресоцијализација представља важан друштвени одговор на преступничко понашање малолетника, јер правовремена интервенција и ефикасни преваспитни програми могу да врате младе људе на прави пут. Неопходно је нагласити да се ти млади људи не рађају као криминалци, већ их друштво и околности у коме одрастају чине таквима и зато треба истрајно и стрпљиво тражити пут ка успешној ресоцијализацији и реинтеграцији тих лица у друштвену заједницу.¹⁷⁷

5.1. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СИСТЕМА РЕИНТЕГРАЦИЈЕ МАЛОЛЕТНИХ ПРЕСТУПНИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Као што је већ наведено, реинтеграција, односно ресоцијализација малолетних преступника веома зависи од квалитета примењених интервенција током спровођења васпитне мере. Поред тога, веома је значајно спровођење програма према малолетницима и по напуштању институције, односно извршењу васпитне мере. Међутим, постоје

---

¹⁷⁶ И. Стевановић, *op. cit.* 177.

¹⁷⁷ Н. Мацановић, *op. cit.* 110-115.

одређени недостаци за успешан развој ефикасног процеса рехабилитације и ресоцијализације. Ти недостаци огледају се у следећем :

-Пролонгиран боравак у институцији за државу је скупљи. То доводи до додатних проблема, јер су институције онда пребукиране и рецидивизам се не смањује, већ је његово присуство све веће;

-Након напуштања институције, уколико не постоји програм помоћи, подршке и праћења малолетника, ефекти третмана се поништавају и долази до појаве рецидивизма. ¹⁷⁸

Иако је један од значајних фактора ресоцијализације третман према малолетним преступницима, ипак није једини. Такође, значајан фактор представља мотивација. Без мотивације и непосредног ангажовања преступника у реализацији програма ресоцијализације, не може се очекивати успешност ресоцијализације. У овом мотивисању преступника важну улогу има особље, посебно службеници задужени у поступку третмана, који морају имати адекватан приступ који ће подстаћи мотивацију преступника. ¹⁷⁹

Успешан програм ресоцијализације и реинтеграције подразумева адекватну и континуирану укљученост система социјалне заштите, адекватну и правовремену доступност система здравствене заштите, едукацију и психолошку подршку професионалцима укљученим у спровођење васпитне мере и у програме у заједници, психосоцијални третман малолетника, образовање, професионално усавршавање малолетника, подршка у процесу запошљавања, континуирани рад са породицом малолетника, континуирану супервизију и праћење успешности програма. ¹⁸⁰

Ефикасан третман ресоцијализације зависи и од стручности и приступа онога ко спроводи третман, као и од услова у установи где се спроводи васпитна мера. Током спровођења, односно извршења мере посебну пажњу треба посветити индивидуалним разговорима са преступницима током третмана. Кроз индивидуалне разговоре васпитач може да проникне дубље у личност преступника и на основу тога пружи адекватне

---

¹⁷⁸ И. Стевановић, *op. cit.* 83.

¹⁷⁹ Н. Тањевић, „(Не)могућност ресоцијализације и казна”, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 3/2024, 43.

¹⁸⁰ И. Стевановић, *op. cit.* 84.

стручне савете, помоћ, као и да ореди одговарајући начин рада са малолетним преступником.¹⁸¹

Неопходно је поменути и Пилот истраживање потреба малолетних учинилаца кривичних дела. Наиме, стручни тим Института за криминолошка и социолошка истраживања уз подршку Организације за европску безбедност и сарадњу – Мисије у Србији, реализовао је Пилот истраживање. Ово истраживање се односило на потребе малолетних учинилаца кривичних дела којима је изречена васпитна мера упућивања у васпитно-поправни дом. Истраживање је спроведено 2016. године у Васпитно-поправном дому у Крушевцу, а фокус истраживања био је усмерен на две групе сачињене од две специфичне популације адолесцената и два групна тестирања малолетника отворених и полузатворених одељења. Прву групу чинили су све адолесценткиње које су се у том моменту налазиле у Дому, а другу групу чинили су малолетници који су се налазили у затвореном одељењу. Групно тестирање бројало је 40 малолетника. На основу спроведених истраживања препознала се потреба за унапређивањем програма ресоцијализације и реинтеграције, како би се постигла хармонија са стандардима и критеријумима заштите људских права, а посебно права детета.¹⁸²

Србија је направила значајне помаке на плану постинституционалног прихвата. Од значаја је свакако и размена искуства на међународном нивоу, као и пројекти, интензивна сарадња са породицом, продужено пружање помоћи и подршке након изласка из установе. Све то свакако представља основне предуслове и правце изградње и јачања, плански и системски организованог система постинституционалног старања.¹⁸³

У Републици Србији програм постпеналне подршке мора бити приоритет. Да је то неопходно сведоче бројни стручни и научни радови, а највише сама пракса која и даље показује висок степен поврата малолетника којима је изречена заводска васпитна мера.¹⁸⁴

---

¹⁸¹ Н. Тањевић, *op. cit.* 43-44.

¹⁸² И. Стевановић, *op. cit.* 85.

¹⁸³ Љ. Илијић, М. Маљковић, *op. cit.* 189-190.

¹⁸⁴ И. Стевановић, *op. cit.* 86.

ЗАКЉУЧАК

Малолетничка делинквенција представља појаву присутну у сваком друштву, односно друштвеном систему. Она обухвата разне недозвољене и законом забрањене радње које врше малолетници. Наш Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица садржи одредбе које се примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела, који су у време извршења кривичног дела навршили четрнаест година, а нису навршили осамнаест година старости.

Приликом дефинисања појма малолетничке делинквенције наилази се на бројне дефиниције и на различита тумачења, али свакако најзначајније су две групе тумачења и то шире и уже схватање појма.

Шире, или екстензивно схватање појма малолетничке делинквенције обухвата све облике девијантног понашања, што подразумева и предделиквентна понашања, као и она понашања која су инкриминисана у законодавству. Дакле, поред кршења кривичних и других норми, малолетничка делинквенција према ширем схватању обухвата и понашања која су супротна моралним обичајима у друштву.

Уже схватање појма малолетничке делинквенције подразумева сва она понашања малолетника која су инкриминисана као кривична дела у кривичним законима. Овакво поимање заступа већина теоретичара европских земаља, управо зато што сматрају да је овакво схватање прецизније и одређеније.

Поред појма, први одељак рада говори о историјском развоју малолетничке делинквенције у свету. У том делу рада имамо приказ развоја малолетничке делинквенције све од давнина, од Хамурабијевог законика, формирања првих држава, Римског царства, па све до данас. Такође, овај одељак садржи и историјски развој малолетничке делинквенције у Србији, па тако имамо приказ појединих закона који су се примењивали од давнина, па све до данас.

Делинквенција малолетника је веома комплексна и динамична друштвена појава која има различите дистрибуцијске и манифестујуће показатеље у различитим земљама, иако ипак у основи структуре саме појаве постоје глобалне универзалне сличности. Малолетничка делинквенција је присутна у свим деловима света и с њом се озбиљно баве све институције.

Други одељак мастер рада говори о карактеристикама малолетничке делинквенције у оквиру којих имамо статистичке податке са Републичког завода за статистику. Наиме, ови статистички подаци говоре о периоду од пет година, почев од 2019. до 2023. године. У статистичким табелама налазе се бројчани подаци малолетних учинилаца кривичних дела, броју кривичних пријава за одређена кривична дела, као и подаци о примени кривичних санкција према одређеном кривичном делу, као и према старости и полу.

Поред карактеристика, друго поглавље рада садржи део који се односи на факторе, односно узроке малолетничке делинквенције. С тим у вези постоје три основне групе узрока, а то су: биолошки, психолошки и социолошки узроци. Биолошки узроци односе се на утицај генетских предиспозиција, поремећај ендокриних жлезда, разна обољења централног нервног система и друго. Психолошки узроци чине другу групу узрока, који се односе на неразвијеност интелигенције, емоционалну нестабилност, неуротичност, незрелост, комплексе. Социолошки узроци односе се на различите друштвене процесе, као што су индустријализација, миграције становништва, утицај средстава масовне комуникације, сукоб култура и супкултура, слободно време, породица, утицаји неформалних група.

Етиологија малолетничке делинквенције може се објаснити повезаним деловање фактора спољашње средине и фактора везаних за саму личност. Односно, основна подела фактора малолетничке делинквенције може бити на егзогене (спољашње) и ендогене (унутрашње).

Егзогени фактори малолетничке делинквенције деле се на природне и друштвене факторе. У природне, односно физичке чиниоце убраја се клима, метеоролошки фактори, конфигурација земљишта, доба дана, густина насељености, док у друштвене факторе можемо убројати породицу, вршњаке, школу, односно образовање, слободно време, економску кризу, незапосленост, сиромаштво, средства масовних комуникација. О овим факторима више речи је било у самом мастер раду.

Ендогених фактора малолетничке делинквенције обухватају унутрашња стања појединца, односно сва она стања која се одвијају у оквиру саме личности. Ови фактори тичу се саме личности малолетног делинквента, а то су: интелигенција, наслеђе, мотиви, нетрпељивост, несигурност, склоност, навике, ниво одговорности и толеранције,

разни психички поремећаји и слично. Такође, о њима је детаљније говорено у мастер раду.

Трећи део овог рада садржи упоредни приказ и анализу постојећих стања малолетничке делинквенције у појединим законодавствима. У раду се говори о малолетничкој делинквенцији у САД-у, Италији, Великој Британији и Немачкој.

Четврти одељак мастер рада садржи податке везане за превенцију малолетничке делинквенције. Превенција представља систем међусобно усаглашених мера и активности којима се друштво супротставља појави малолетничке делинквенције, њеном јављању, понављању, као и прерастању у теже облике. Превенција обухвата све мере којима се смањује, или на други начин доприноси квантитативном и квалитативном смањењу преступништва и осећаја несигурности код грађана. Ове мере могу се испољавати кроз директно одвраћање од криминалних активности или кроз политику и интервенцију у циљу смањења потенцијала за криминал и узроке криминалитета. Превенција малолетничке делинквенције може бити примарна, секундарна, као и терцијална.

Такође, у овом истом одељку мастер рада говоримо о одређеним превентивним програмима, као и о одређеним превентивним улогама појединих чинилаца, па тако имамо превентивну улогу школе, породице, средстава масовних комуникација, као и превентивну функцију центра за социјални рад и полиције.

Последње поглавље овог рада говори о ресоцијализацији, њеном дејству, као и о анализи постојећег система реинтеграције у нашој земљи.

Ресоцијализација је планска и организована активност која подразумева низ мера које се предузимају према малолетнику у циљу изградње и повратка изгубљеног односа према друштву и она представља основну сврху сваке изречене заводске мере према малолетницима. Ресоцијализација представља важан друштвени одговор на преступничко понашање малолетника, јер правовремена интервенција и ефикасни преваспитни програми могу да врате младе људе на прави пут, зато што се они не рађају као криминалци, већ их друштво и друштвене околности наводе на криминал.

ЛИТЕРАТУРА

1. А. Игњатовић, „Специфичност извршења кривичних санкција према малолетницима”, *ПРАВО- теорија и пракса*, 7-8/2009;
2. А. Југовић, „Малолетнички криминал у савременом друштву: обележја, узроци и ефективни програми социјалне интервенције”, *Деликт, казна и могућности социјалне профилаксе*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2012.
3. А. Југовић, М. Бркић, „Социјална заштита и превенција малолетничког преступништва: улоге, контраверзе и добре праксе”, *Социјална политика и социјални рад*, 4/2010;
4. А. Славковић, В. Славковић, „Психолошки и породични фактори који утичу на појаву малолетничке деликвенције”, *Синтеза*, 15/2019;
5. А. Џајић, С. Дружић, Д. Сулејмановић, „Постпенална подршка малољетним особама с делинквентним облицима понашања”, *Друштвене хуманистичке студије (ДХС)*, 2(15)/2021;
6. Б. Бојић, Ahmed Ali Abdasalam, „Кривичноправни статус малолетника у Србији”, *Право – теорија и пракса*, 7-9/2015, Нови Сад;
7. Б. Симеуновић-Патић, „Домашај и перспективе научног знања у превенцији малолетничке деликвенције”, *Ревиија за криминологију и кривично право*, 2/2014;
8. В. Бајовић, „У прилог снижавању старосне границе кривичне одговорности – другачији поглед на вечиту дилему”, *Crimen*, 1/2024;
9. В. Вековић, „Породица порекла и малолетничка делинквенција”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 80/2018;
10. В. Јовић, А. Благојевић Даниловић, „Историја уређења малолетничке деликвенције у кривичном законодавству Републике Србије”, *Баштина*, 46/2018;
11. В. Николић-Ристановић, С. Константиновић-Вилић, „*Криминологија*”, Прометеј, Београд, 2018.
12. В. Шобот, С. Ивановић-Ковачевић, Ј. Марковић, Ј. Срдановић-Мараш, Г. Мишић-Павков, „Малолетничка деликвенција”, *Engrami*, 3/2010, Нови Сад;
13. Д. Вејановић, „Социолошки аспекти малољетничке деликвенције”, *Зборник радова*, тематски научни скуп- Малољетничка деликвенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008.

14. Д. Димовски, Ф. Мирић, „Политика сузбијања малолетничке делинквенције као детерминанта друштвеног развоја”, *Анали пословне економије*, 9/2013;
15. Д. Ђорђевић, „Ризични фактори повезани са малолетничком делинквенцијом”, *Социјална мисао*, 3-4/2014;
16. Д. Јовашевић, „Малолетничко кривично право”, Београд, 2008.
17. Д. Милијевић, С. Драговић, „Спољни (амбијентални) фактори малолетничке делинквенције”, *Зборник радова*, тематски научни скуп- Малолетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008.
18. Ж. Јашовић, „Криминологија малолетничке делинквенције”, Београд, 1978.
19. Ж. Крстић, „Чинитељи делинквентног понашања”, *ЈАНР*, 10/2014;
20. З. Стевановић, Љ. Илијић, Ј. Играчки, „Извршење казне малолетничког затвора”, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2015.
21. З. Стевановић, Ј. Играчки, „Примена превентивних програма у раду са малолетним преступницима”, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1/2015;
22. И. Стевановић, „Нова законска решења о малолетницима: значај алтернатива институционалном третману“, *Тетид*, 9/2006;
23. И. Стевановић, „Изазови у постпеналном прихвату малолетних учинилаца кривичних дела у Србији (норме, праксе и мере унапређења)”, Београд, 2020.
24. Ј. Играчки, Љ. Илијић, „Криминалитет малолетника – стање у свету и у Србији”, *Страни правни живот*, 1/2016;
25. Ј. Играчки, „Улога полиције у превенцији малолетничког преступништва”, *Институт за криминолошка и социолошка истраживања*, 2012.
26. Љ. Илијић, М. Маљковић, „Постинституционални третман осуђеника”, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1/2015;
27. Љ. Радуловић, „Малолетничко кривично право”, Београд, 2010.
28. М. Ђурић, Егзогени и ендогени фактори малолетничке делинквенције, *Зборник радова*, Тематски научни скуп - Малолетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008.
29. М. Ковачевић, „Међународни стандарди у области кривичних санкција и мера за малолетнике”, *Докторска дисертација*, Београд, 2013.

30. М. Костић, Д. Димовски, „ Личност малолетника као детерминанта извршења кривичног дела”, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2015.
31. М. Костић, „ Криминогени утицај микро социјалних фактора на деликте насиља”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 42/ 2002;
32. М. Лакушић, С. Лолић, Ј. Рачић, „Малолетничка делинквенција као проблем савременог друштва”, *Мегатренд ревија*, 2/2022;
33. М. Љубичић, „ Кретање малолетничког преступништва у Србији у периоду 1980-2004”, *Социолошки преглед*, 4/2006;
34. М. Николовски, Б. Мицевска, Б. Петревски, „Групно извршавање кривичних дела од стране малолетних преступника”, *Зборник радов – Вршњачко насиље (етиологија, феноменологија, начини превазилажења и компаративна искуства)*, 2013.
35. М. Тотић, „Малолетничка делинквенција у Европи – правни и социјални проблем”, *Социјална мисао*, 2/2016;
36. М. Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Службени гласник, Београд, 2011.
37. М. Шкулић, „Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица”, Службени гласник, Београд, 2024.
38. Н. Илић, „Кривичне санкције према малолетницима”, *ПРАВО – теорија и пракса*, 7-9/2016;
39. Н. Мацановић, „ Утицај структуре породице на однос малолетних преступника према школи”, *Зборник радова*, Међународни научни скуп-„Специјална едукација и рехабилитација данас “, Бања Лука, 2021.
40. Н. Мацановић, „*Криминогена инфицираност ученика*”, Бања Лука, 2014, 80.
41. Н. Мацановић, Н. Грбић Павловић, Ј. Купрешанин, „*Малолетничка делинквенција – превенција и ресоцијализација*”, Бања Лука, 2016.
42. Н. Мацановић, „ *Ресоцијализација малолетних преступника*”, Бања Лука, 2021.
43. Н. Тањевић, „ (Не)могућност ресоцијализације и казна”, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*”, 3/2024;
44. О. Перић, „Положај малолетника у кривичном праву Србије од Првог устанка до 1918. године”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2004;

45. О. Перић, Н. Милошевић, И. Стевановић, „*Политика изрицања кривичних санкција према малолетницима у Србији*”, Центар за мир и развој демократије, Београд, 2008.
46. С. Авдић, „Породица као фактор малолетничке дееликвенције”, *Савремене тенденције у развоју правног система Републике Србије*, 60/2012;
47. С. Кнежевић, „*Малолетничко кривично право – материјално, процесно и извршно*”, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, 2010.
48. С. Константиновић – Вилић, „Малолетничка деликвенција у кривичном праву”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 1981;
49. С. Константиновић-Вилић, М. Костић, „Врсте казни и облици кажњавања у Србији до краја Другог светског рата”, *Пешчаник*, 3/2005;
50. С. Међедовић, „Криминолошки аспекти малолетничке деликвенције”, *Друштвене и хуманистичке науке*, 2/2021;
51. С. Милојевић, С. Баћац, „Специфичности емоционалног живота малолетних преступница”, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1/2014;
52. С. Орлић, С. Каровић, „Утицај квалитета живота на делинквентно понашање малолетних лица”, *Ревуја за право и економију*, 2/2020;
53. С. Сумоња, „Неке особине личности малолетника у сукобу са законом и неки од узрока малолетничке делинквенције”, *Зборник радова*, тематски научни скуп-Малолетничка деликвенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих, Бања Лука, 2008.
54. Т. Буграски, Б. Ристивојевић, М. Писарић, „Фактори малолетничког криминалитета”, *Социолошки преглед*, 1/2016;
55. Т. Лукић, С. Самарцић, „Кривична одговорност малолетника и опортунитет кривичног гоњења”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2012;
56. Т. Скакавац, „Утицај друштвених мрежа на појаву малолетничке деликвенције”, *Civitas*, 10/2020;
57. Ф. Мирић, „Криминолошки осврт на породицу као фактор малолетничке делинквенције”, *Зборник радова*, Породица и савремено друштво - изазови и перспективе, Бања Лука, 2020.
58. Н. Young, С. Giller, „Juvenile Delinquency in the United States of America”, *Journal of Sociology*, 4/2021;

59. *Zahlen – Daten – Fakten Jugendgewalt*”, Arbeitsstelle Kinder- und Jugendkriminalitätsprävention, Deutsches Jugendinstitut, 2024.
60. M. Dugato, C. Sidoti, A. Giulia Spinelli, E. Ugo Savona, „ *Le traiettorie della devianza giovanile*”, Uno studio esplorativo a partire dai dati dell’USSM di Milano, 2024.
61. Lahny R. Silva, „ *The Best Interest Is the Child: A Historical Philosophy for Modern Issues*”, Brigham Young University Journal of Public Law, 2/2014;

Правни прописи:

1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, “Сл. гласник РС”, бр. 85/2005.
2. Правилник о начину обављања појединачних полицијских послова, “Сл. гласник РС”, бр. 63/2018 и 72/2018.
3. Правилник о кућном реду васпитно – поправног дома, “Сл. гласник РС”, 71/2006-14.

Статистички сајтови:

1. „ Саопштење”, бр. 181, Малолетни учиниоци кривичних дела – 2023, *Статистика правосуђа*, Републички завод за статистику;

Интернет извори:

1. Малолетни учиниоци кривичних дела – 2023, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20240712-maloletni-ucinioci-krivicnih-dela-2023/?s=1401>, 13.12.2024;
2. <https://www.newsweek.com/america-rise-juvenile-violent-property-crime-fbi-data-1958069>, 15.01.2025.
3. <https://www.russellwebster.com/the-state-of-youth-justice-2024/>, 17.01.2025.
4. <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2022-to-2023/youth-justice-statistics-2022-to-2023-accessible-version>, 17.01.2025.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: Тијана Орловић

Број индекса: 364/2023

Изјављујем:

Да је мастер рад под насловом,

„КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”

*Резултат сопственог истраживања;

*Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;

*Да су резултати коректно наведени и

*Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици

Потпис аутора

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: Тијана Орловић

Број индекса: 364/2023

Изјављујем:

Да је мастер рад под насловом,

„КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТ МАЛОЛЕТНИЧКЕ ДЕЛИНКВЕНЦИЈЕ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”

*Резултат сопственог истраживања;

*Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;

*Да су резултати коректно наведени и

*Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици

31.03.2025.

Потпис аутора

Т. Орловић